

BIBLICKÁ DŮVĚRA V BOHA, JAKO KLÍČ K FRANTIŠKÁNSKÉ SPIRITUALITĚ

Rád bych touto přednáškou seznámil zájemce s biblickými východisky františkánské nebo lépe řečeno Františkovy důvěry v Boha. Jsem totiž přesvědčen, že právě tato Františkova ctnost je klíčem k pochopení františkánské spirituality.

Budu přitom vycházet ze spisů, na které sv. František měl nějakým způsobem přímý vliv (ne tedy ze životopisů), neboť není snadné určit, které z františkánských spisů jsou skutečně autentické. Dokonce i ty, které zcela nepochybně napsal světec, totiž mohou nést stopy drobných redakčních zásahů jeho spolupracovníků a pozdějších editorů, neboť i když tato dílka vznikla za života světce a on tedy mohl kontrolovat přesnost jejich podání, ne vždy byla za jeho života také publikována. A na druhé straně i mnohé literární pozůstalosti, které František sám nenapsal, neboť on sám psal jen výjimečně, nesou zřejmou stopu jeho myšlení. Až na malé výjimky se v úvodech k jednotlivým spisům přidržím úsudku Dr. Bonaventury Štivarova OFM^{Cap}, jak jsou formulovány v jeho knize *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*. Doplnky čerpám z citované knihy Th.Dr. Kajetána Essera OFM.¹

Je tedy zhora nemožné určit, která slova v raných dokumentech pochází nepochybně od samého svatého Františka.² Dokonce, kdybychom místo autentičnosti chtěli hovořit o původnosti, nezůstalo by z těchto spisů mnoho, protože František nejen že užíval pomoci sekretáře, jak se o tom zmiňuje v *Závěti*³, ale jak sám nejednou říká, často žádal o radu bratry.⁴ Z kostrbatého písma dochovaných Františkových autografů (*Požehnání bratru Lvovi*, *List bratru Lvovi*) je patrné, že František nebyl zvyklý psát a z mnohých italicismů je patrné, že ani jeho latina nebyla nejlepší. U Listu obyvatelům Bologne, který František nechal vyhlásit skrze bratry ve všech školách v Bologni, dokonce máme přímo zaznamenáno v kronice Tomáše z Ecclestonu, že byl napsán »in scadente latino«, tedy nevalnou latinou.⁵ František totiž jednotlivé spisy diktoval sekretářům ve svém umbrijském nářečí a oni to již podle svých schopností převáděli do klasické latiny. Proto se jednotlivé spisy liší způsobem vyjadřování i stylizací, neboť ne všichni sekretáři ovládali latinu stejně dobře.⁶

Vzhledem k živé tradici přítomné mezi prvními bratry františkánského Řádu mám za to, že i navzdory těmto potížím lze mít dochované a kriticky vydané spisy s morální jistotou za věrohodné. František totiž své texty sepsané za pomoci sekretářů alespoň vlastnoručně podepisoval znamením *Tau*, kterým dával najevo svou neučenost a odvolání na přísliby Božím vyvoleným z knihy Ezechiel (Ez 9,4). Snad i tato skutečnost svědčí o jeho pokoře a důvěře v Boha. Pokud snad někde se budu odvolávat na kritické vydání Františkánských spisů, mám na mysli kritické latinské vydání *Spisů sv. Františka z Assisi* vydané Kajetánem Esserem roku 1982⁷ a dále pak kritické vydání *Františkánských pramenů* autorů Menesta a Brufaniho z roku 1995.⁸

Pro citace českého překladu jsem využil nové kritické edice vydávané Dr. Bonaventurou Štivarem OFM^{Cap}, která sice ještě není kompletní, ale po potřeby této studie je plně dostačující, protože kromě spisů napsaných za života světce pokrývá i spisy napsané po jeho smrti v roce 1226 až do roku 1253.⁹ Co se týká čtvrtého dílu tohoto překladu Františkánských pramenů, existuje již z velké části alespoň v elektronické podobě na webu autora překladu.

¹ K. ESSER, *Gli scritti di S. Francesco d'Assisi. Nuova edizione critica e versione italiana*, Padova: EDB, 1982. O osobě autora viz: M.L. CINICALOVÁ, Kajetán Esser (1913-1978), vědec a františkán. 25 let od kritického vydání Spisů sv. Františka z Assisi. *Poutník*. 9/2002, s. 21-23 [http://www.sfr.cz/stranky/poutnik_detail.aspx?id=1286].

² Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, s. 23.

³ Výslovné svědectví o užívání sekretáře máme např. ve Františkově *Závěti*: "To jsem několika slovy a jednoduše nechal napsat a pan papež mi to potvrdil" (*Závět'*, verš 15)

⁴ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, s. 25.

⁵ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola civibus Bononiensibus scripta«, s. 593.

⁶ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 16-17.

⁷ Viz pozn. 1.

⁸ E. MENESTÒ-S. BRUFANI, *Fontes Franciscani*, Assisi: Edizioni Porzioncola, 1995

⁹ B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl: *Spisy sv. Františka a sv. Kláry*, 2001; 2. díl: *Legenda o svatém Františkovi z let 1226-1235*, 2003; 3. díl: *Legenda o svatém Františkovi z let 1240-1253*, 2008, Velehrad: Ottobre 12.

Písmo svaté užívané sv. Františkem

Chceme-li mluvit o biblické důvěře sv. Františka, musíme si pochopitelně nejprve položit otázku, jakou bibli měl vlastně k dispozici, a jaký byl tedy text, který formoval jeho náboženské myšlení.

Touto otázkou se důkladně zabýval profesor NZ na Teologickém studiu v Bologni Dino Emidio Dozzi. Již ve své doktorské tezi¹⁰ z roku 1987 studoval, jaký text evangelia měl František k dispozici, když tvořil text Nepotvrzené řehole. Podobně o rok později se zabýval otázkou, "Jak František cituje a vykládá evangelium"¹¹, a roku 2000 pak zkoumal evangelní citace ve všech spisech sv. Františka.¹²

Je jasné, že František ve své době neměl k dispozici nějakou knihovnu plnou učených knih. V jeho době knihy byly drahé a vzácné. Ze začátku bratři neměli dokonce ani breviář, protože breviář, který se používal při papežské kurii, byl bratřím darován spolu s Řeholí až roku 1223. Dokud ho neměli, používali pouze žaltář. (2 Cel 185). Patrně také znáte vyprávění z Druhého životopisu sv. Františka podle Tomáše z Celana, kde čteme v 58. kapitole (odst. 91,1-8) že:

"Jednou k světci přišla matka dvou bratří a s důvěrou ho prosila o almužnu. Svatý otec s ní měl soucit a řekl svému vikáři Petru Cattanimu: »Můžeme naší matce dát nějakou almužnu?« Matku kteréhokoli bratra nazýval totiž vždy matkou svou a všech bratří. Bratr Petr mu odpověděl: »V domě není nic, co bychom jí mohli dát«. A dodal: »Máme však jeden Nový zákon, z něhož čteme k matutinu, protože nemáme breviář«. Blažený František ho vyzval: »Dej tedy naší matce ten Nový zákon, ať ho prodá kvůli své nouzi, neboť právě tato kniha nás napomíná, abychom chudým vycházeli v ústrety. Mám za to, že se Bohu bude víc líbit dar než předčítání«. Dali tedy knihu ženě, a tak byl první Nový zákon, který řád měl, ze svaté lásky darován" (2 Cel 91). Jak vidno, chudoba žitá bratřimi se týkala i absence lpění na správné formě modlitby.

Navzdory Františkově odporu k vlastnění se nám však zachoval tzv. Breviář sv. Františka (*Breviario di San Francesco*) a ručně psaný evangeliář (*Evangelistare*). František získal tento breviář původně pro své druhy br. Angela a Lva, protože dokud byl zdravý, chtěl stále spolu s nimi recitovat officium, jak je to předepsáno v řeholi. A když pak byl nemocný a nemohl se sám modlit, nechal si z něj až do své smrti alespoň předčítat liturgická čtení. A ten evangeliář nechal sepsat on sám opisem liturgických knih, aby ve své nemoci, když nemohl být na mši svaté, mohl si nechat alespoň předčítat evangelium příslušného dne. Obojí tedy pochází zhruba z první čtvrtiny 13. století a zachovalo se to jako vzácná relikvie v protoklášteře sv. Kláry v Assisi.¹³

Ve své knize z roku 2010 jsem se věnoval Františkově důvěře v Boha¹⁴, jak ji můžeme zaznamenat v jeho vlastnoručních spisech, nebo přinejmenším v autentických spisech na napsaných z jeho vůle za jeho života.

Nějakou tu větičku výmluvně vypovídající o jeho mimořádné důvěře v Boha najdeme prakticky ve všech čtyřech jím napsaných řeholích, v jeho závěti i v jeho poslední vůli pro sv. Kláru a její sestry. Platí to také o všech napomenutích a listech s výjimkou tří, které jsou úzce zaměřeny na úctu k Eucharistii.¹⁵ v Modlitbách a chválách už tento motiv, vzhledem k jejich povaze, vystupuje spíše výjimečně.¹⁶ U každého ze spisů mnou citovaných uvádím přehled citací užitých v celém spisku. Lze si tedy udělat představu o Františkových oblíbených knihách Písma svatého, neboť v těch zbylých spisech už bychom našli pouze citace z žalmů.

¹⁰ D. DOZZI: «Haec est vita evangelii Jesu Christi». Il vangelo come vita nella «Regola non bollata» di Francesco d'Assisi, Roma: Pontificio Istituto Biblico, 1987 (Difesa il 03/06/1987); Il Vangelo nella Regola non Bollata di Francesco d'Assisi, Roma: Istituto Storico dei Cappuccini, 1989; ISSN 0067-8163, (402 s.) [dále: Il vangelo nella Regola].

¹¹ »Come Francesco cita e interpreta il vangelo. Note metodologiche ed esemplificazioni«, in E. COVI-F. RAURELL (a cura di), Metodi di lettura delle fonti francescane, Roma 1988, s. 176-198.

¹² D. DOZZI: «Così dice il Signore». Il vangelo negli scritti di san Francesco, EDB, Bologna 2000

¹³ Srov. D. DOZZI: Il Vangelo nella Regola, s. 53.

¹⁴ M.P. MATĚJKA: Důvěřuji Bohu a proto i bližnímu. Vybrané myšlenky sv. Františka z Assisi, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010, [ilustrace M. Damian], ISBN: 978-80-7266-343-9.

¹⁵ tj. List klerikům, První list kustodům, List celému Řádu

¹⁶ Zastoupena je pouze Parafráze na Otčenáš.

Oblíbené biblické texty sv. Františka

Když se začteme do spisů sv. Františka, nabýváme dojmu, že biblické texty znal dost dobře. Víme o něm, že jako chlapec chodil do farní školy sv. Jiří v Assisi, kde se mu dostalo základního vzdělání. Něco málo se tu naučil latině, pravděpodobně pomocí četby textu žaltáře. Nejdůležitějším pramenem jeho znalosti biblických textů však byla jistě liturgie, především pak misál, breviář a evangeliář.

Navzdory tomu, že v té době byly knihy vzácné, jistě měl také možnost si přečíst nějaké knížky z farní knihovny. Dále mohl čerpat biblické vědomosti z rozjímání, umění, a liturgického dramatu (např. pašijové hry). Zůstává skutečností, že nejen životopisy světce, ale také jeho spisy prozrazují úctyhodnou znalost nejen Nového zákona, ale také Starého zákona, zvláště pak knihy Žalmů.

Ve spisech sv. Františka velmi často nacházíme biblické citace z Nového zákona, zvláště z evangelií. Překvapivě zjišťujeme, že František prakticky vůbec necituje ze Skutků apoštolských, kde se nacházejí dva texty o životě první křesťanské komunity, ve kterých by jistě mohl čerpat četnou inspiraci pro svůj evangelní způsob života (Sk 2,42-48; 4,32-35). František se totiž místo těchto textů odvolává přímo na Krista, který promlouvá v evangeliu.

Z oblíbených evangelních textů je třeba zmínit především tyto: Často František cituje tzv. "zlaté pravidlo" (Mt 7,12): "Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy jedněte s nimi". Dále následují blahoslavenství (Mt 5,3-13), zvláště pak blahoslavenství o pronásledovaných pro spravedlnost. Dále pak často nacházíme citaci Mt 20,25-28 o Ježíšově výzvě stát se služebníky druhých. Z Lukášova evangelia je citován především úryvek o rozeslání dvanácti apoštolů (Lk 9,1-6) a o rozeslání dvaasedmdesáti učedníků (10,1-9). Následuje Lk 18,19 o tom, že "Jedině Bůh je dobrý".

Nejvíce citovaným evangelistou je však Jan. Např. 4,23-24: "Bůh je Duch a je třeba jej uctívat v duchu a v pravdě"; 6,64: "Má slova jsou Duchem život"; 10,1-16: Ježíš jako dobrý Pastýř; 13: o umývání nohou; 14,6: "Já jsem cesta, pravda a život"; 14,23: o přebývání nejsvětější Trojice v srdci věřícího člověka; 17: Ježíšova velebná modlitba. Tento krátký přehled by nás mohl poučit o oblíbených myšlenkách sv. Františka, avšak je třeba zdůraznit, že příslušné texty je třeba nikoli sčítat, ale zvažovat co do významu.¹⁷

Zvláště důležitým textem co do množství biblických citací je Nepotvrzená řehole, kde ovšem nacházíme také velké množství skrytých narážek na koncilní a papežské normy a na patristickou literaturu. Pro zhodnocení zde uvedených citací je třeba především přistoupit k jejich pozornému porovnání s tehdy existujícím textem Vulgaty (případně s textem Vetus Latiny), který je předlohou pro Františkem užívaný evangeliář. Máme-li dobře porozumět důrazům obsaženým v Nepotvrzené řeholi, musíme pozorovat, jakým způsobem František mění jemu známé citace, kde něco vynechává, kde naopak něco přidává, pozměňuje, kde spojuje dva texty do jednoho apod. Dalo by se říci, že Nepotvrzená řehole je nejvíce reprezentativním dokumentem spirituality sv. Františka. Nacházíme zde způsob, jakým interpretoval a žil evangelium. Můžeme si zde klást otázky typu: "V jakém smyslu a proč je život popsán v Nepotvrzené řeholi definován jako "život podle evangelia Ježíše Krista"?

Důležitým tématem Františkánské spirituality je také příchod Božího království. Toto téma totiž bylo jedním z ústředních poselství Ježíšova veřejného působení. Kde však je toto království? Kdy a jak se uskuteční? Ježíš na to odpovídá: "Království Boží nepřichází tak, abyste to mohli pozorovat; ani se nedá říci: 'Hle, je tu' nebo 'je tam!' Vždyť království Boží je mezi vámi!" (Lk 17,21)

František se označuje za "prostého a nevzdělaného", což jistě byla pravda, protože absolvoval pouze první ze čtyř stupňů tehdejšího vzdělávacího systému. Nebyl tedy školen v tehdejších složitých technikách výkladu Bible (literární, alegorický, morální a anagogický), a proto je nepoužíval. Přesto však měl svou metodu, jak pracovat s Písmem svatým. Nacházíme ji ve způsobu, jak cituje Bibli.

1) Evangelní citace systematicky uvozuje slovy: "Tak praví Pán v evangeliu". Slovo »evangelium« přitom vždy uvádí v jednotném čísle. Je to sám Pán, který promlouvá ve čtyřech evangeliích. Proto nepovažuje za potřebné rozlišovat jedno evangelium od druhého.

2) Je třeba docenit sílu přítomného času, kterým prohlašuje, že »Tak praví Pán«. Není to historický předsens, odpovídající českému »řekl«. Je to skutečný přítomný čas. Je to Pán, který mluví dnes a tady, prostřednictvím slova evangelia. Jde tu Kristovu přítomnost v evangeliu a v křesťanském životě. Podstatnou výpovědí je, že Kristus je živý, přítomný a promlouvající. Pro Františka je Kristus živý v Církvi, v eucharistii, v evangeliu, v křesťanském životě.

¹⁷ Srov. D. DOZZI: «Così dice il Signore», s. 17-21.

Je překvapivé, že František »prostý a nevzdělaný« uměl s předstihem mnoha staletí tak znamenitě vystihnout myšlenku II. vatikánského koncilu, jenž prohlašuje, že "Kristus je přítomen ve svém slově, neboť je to on, kdo mluví, když se v Církvi čte Písmo svaté".¹⁸ František chová tutéž úctu k eucharistii, jako k Božimu slovu, čímž opět znamenitě vystihl myšlenku II. vatikánského koncilu, že "Církev vždy ctíla božská Písma stejně, jako ctíla tělo samého Pána".¹⁹ František tedy cítí, že v evangeliu k němu promlouvá Kristus a činí z toho východisko své hermeneutiky s ustavičnou starostí, aby nebyl "hluchým posluchačem evangelia".²⁰

Ježíš Kristus se zjevuje Františkovi v evangeliu jako pravda, kterou je třeba následovat. Pro Františka evangelium není jen prostým literárním textem, ale tajemstvím živé přítomnosti Krista, se kterým vstupuje do dialogu. Je mu zřejmé, že křesťanské tajemství nelze jen zvědavě pozorovat, jako čistý objekt vědy, ale je třeba jej přijmout za své a uvést do života. Jak říká Henry de Lubac, "Boží slovo je živé a účinné, a nedosáhne svého skutečného naplnění a plného významu jinak, než proměněním v osobě toho, kdo jej přijímá".²¹

Pro Františka pravda evangelia není vědomostí, kterou je třeba vědět, ale živou osobou, kterou je třeba následovat a s kterou je třeba žít. Jistě je pravda to, co sv. Bonaventura napsal o sv. Františkovi, že totiž "počal a porodil v Církvi ducha evangelní pravdy".²² Pro Františka Kristus, evangelium a život jsou tři skutečnosti, které se vzájemně vyžadují a osvětlují. Ježíše lze potkat v žitém evangeliu, evangelium je zjevením vtělené přítomnosti, křesťanský život je vtělením zjevené přítomnosti.

Jak nám připomíná Františkovo Napomenutí VII, biblický text nikdy nemá být studován "sám o sobě", ale má být přijímán jako zdroj světla pro cestu, která je před námi a jako život, který je třeba žít. Pravé poznání Písma svatého v antickém slova smyslu je neoddělitelné do osobního poznání Krista.

Velmi výstižně Františkův přístup vystihl Paul Sabatier: "František pro svá nová rozjímání nežádal nic jiného, než jen každodenní chléb, který v evangeliu nacházel v svrchované hojnosti, protože jeho oko umělo najít duchovní výživu tam, kde jiní viděli pouze kamení".²³

František uměl hledět na svůj životní příběh očima víry, takže potkával Pána v nejrůznějších formách: v jeho slově, v eucharistii, v malomocných i v rozličných životních okolnostech. Zvláště jasně to můžeme vidět v závěru Napomenutí I:

"Proč nepoznáváte pravdu a nevěříte v Syna Božího? Hle, každodenně se ponižuje, jako kdysi z královského trůnu přišel do lůna Panny, tak každodenně přichází k nám v pokorné podobě. Každý den sestupuje v rukách kněze z Otcovy náruče na oltář. A tak jako svatým apoštolům [se ukázal] ve skutečném těle, stejně i nám se ukazuje ve svatém chlebě. A jako oni svým tělesným zrakem viděli pouze jeho tělo, duchovním zrakem nahlíželi a věřili, že je to sám Bůh, tak i my, když vidíme tělesnými očima chléb a víno, máme vidět a pevně věřit, že je to jeho živé a pravé nejsvětější tělo a krev. A tímto způsobem je Pán vždy se svými věrnými, jak to i sám říká: Hle, já jsem s vámi až do konce světa" (Nap I,15-23; FF 144-145).

¹⁸ Sacrosanctum Concilium, 7.

¹⁹ Dei Verbum, 21.

²⁰ Srov. 1 Cel 22, FF 357.

²¹ Citováno dle D. DOZZI: «Cosi dice il Signore», s. 23.

²² Větší legenda, III,1; FF 1051.

²³ Citováno dle D. DOZZI: «Cosi dice il Signore», s. 25.

Rozbor jednotlivých citací

Způsob života pro svatou Kláru a její sestry

Patrně nejstarším nepochybným Františkovým textem²⁴ jsou pokyny pro sv. Kláru a její řeholní sestry, které František sepsal již někdy mezi rokem 1212-1213 a text se dochoval díky tomu, že ho sv. Klára doslovně cituje v 6. kapitole své řehole a zmiňuje ho také ve své závěti. Jeho existenci připomíná i papež Řehoř IX. ve svém listě z 1. května 1238. V tomto spisku František Písmo sv. necituje, ale odvolává se na život podle dokonalosti sv. Evangelia.

Tento list je zvláště silným svědectvím o pojetí důvěry u sv. Františka, i když je převeden do života sester. Text zní:

*Protože z Božího vnuknutí jste se staly dcerami a služebnicemi nejvyššího a svrchovaného Krále, nebeského Otce, a zaslíbily jste se Duchu svatému tím, že jste si zvolily život podle dokonalosti svatého Evangelia: chci a slibuji za sebe i za své bratry, že o vás vždy budu horlivě pečovat a zvláště se starat, tak jako o ně.*²⁵

*Quia divina inspiratione fecistis vos filias et ancillas altissimi summi Regis Patris caelestis, et Spiritui Sancto vos desponsastis eligendo vivere secundum perfectionem sancti Evangelii: volo et promitto per me et Fratres meos semper habere de vobis tamquam de ipsis curam diligentem et sollicitudinem specialem.*²⁶

Na citovaném textu je pozoruhodné Františkovo přesvědčení o pevné vazbě mezi Duchem svatým, kterého na jiném místě nazval generálním ministrem svého Řádu, a textem Písma svatého. Ten, kdo žije podle ducha Evangelia, stává se snoubencem Ducha svatého, který tento text inspiroval. Současně ale tato vazba platí i v opačném slova smyslu. Snoubenecký vztah s Duchem svatým je nezbytnou podmínkou pro schopnost člověka žít dokonalým životem podle svatého Evangelia. A je také zárukou, že Bůh zasvěcenému člověku poskytne všechny potřebné prostředky k tomu, aby toto posvátné pouto nemuselo být nikdo narušeno nevěnostmi a nutností utíkat se o pomoc k jiným bohům a jiným samozvancům.

Závěrečná věta tohoto Františkova příslibu totiž implikuje **přesvědčení o tom, že Bůh se nikdy nepřestane starat o Františka a jeho bratry, aby měli dostatek prostředků k životu a mohli ze svých almužen přenechat něco i sestřím.** "Chci se starat o sestry se stejnou péčí, jakou věnuji bratřím", říká František. A mohli bychom jistě dodat: chci se starat o bratry a sestry, protože Bůh se stará o mě. Je přitom důležité nepřeslechnout ono slůvko **VŽDY**. Vždy budu pečovat. Jistě to platí i po Františkově přechodu do nebe, avšak především a ve vlastním slova smyslu to platilo po celých těch 14 let Františkova života, které následovaly.

Jestliže František mohl učinit závazný SLIB trvalé péče o klarisky, musel si být naprosto jistý, že Bůh **NIKDY** nepřestane trvale pečovat o Řád jeho bratří. Bez této podmínky by daný slib byl naprosto nemyslitelný a nesplnitelný. Nezbytným předpokladem daného slibu je tedy jeho úvodní věta: *Protože z Božího vnuknutí jste se staly dcerami a služebnicemi nejvyššího a svrchovaného Krále, nebeského Otce.* Tedy Bůh, jako dobrý nebeský Otec, vnuknul Kláře, aby se mu zasvětila. Tento Bůh je však nejvyšší svrchovaný Král. A výsostným úkolem každého krále, tedy i toho nejvyššího, je pečovat o bezpečí svých poddaných a organizovat přerozdělování potravin a výrobních prostředků tak, aby ani ti nejchudší a nejnižší postavení netrpěli hladem a bídou. Za zmínku stojí, že dokonce i otrok ve starověku měl zákonem dané právo na přiděly potravin a ošacení od svého majitele. Kvůli této zaručené výsadě se proto mnozí i dobrovolně prodávali do otroctví, když jejich hospodaření zkrachovalo. Věděli, že o ně bude postaráno. Čím spíše si to tedy musí myslet **člověk, kterého Bůh povolal, aby mu svobodně sloužil! Nemá snad takový člověk právo domnívat se, že Pán, kterému oddaně slouží, nikdy nedopustí, aby se ocitl v bídě a nouzi?** František měl tedy jistě pravdu, když Boha zahrnoval neochvějnou DŮVĚROU.

²⁴ Ústně schválená františkánská »*Forma vitae*« z roku 1209 se nám nedochovala, její text je však zakomponován do Nepotvrzené řehole.

²⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »Způsob života pro sv. Kláru a její sestry«, s. 23.

²⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Forma vivendi S. Clarae data«, s. 357.

Nezbytnou podmínkou takového očekávání vůči Bohu je však oddaná služba a důvěryplně odevzdání se do Božích rukou. Zachovalo se nám obdivuhodné svědectví sv. Kláry, které bezpochyby věrně vystihuje i postoje sv. Františka a jeho bratří. Klára říká ve své řeholi v místech, kde následuje citace Způsobu života sepsaného pro ni sv. Františkem: *Když pak blažený otec viděl, že se nebojíme žádné chudoby, práce, soužení, opovržení ani pohrdání světa, ba dokonce máme je za velké potěšení, pohnut soucitem, napsal nám způsob života.*²⁷ **Jen ten se ale může nebát žádné chudoby a soužení, kdo neochvějně spoléhá na nebeského Otce a důvěruje mu, že se o něj vždycky postará a nezapomene na něj.**

Řehole pro poustevny

Nutno říci, že výše popsané neochvějně důvěře v Boha se bratři učili každodenním životem podle své řehole. Významným svědectvím o tom, je i Františkova Řehole pro poustevny, ve kterém František dokázal podivuhodně sloučit poustevnickou samotu s bratrstvím, které je typické pro jeho společenství. V textu nacházíme tyto citace z Písma svatého: Lk 10,38-42 a Mt 6,33.

V tomto textu, který vznikl pravděpodobně v letech 1217-1221, František mimo jiné píše tato slova:

*Ti, kdo chtějí zbožně přebývat v poustevnách, ať jsou tři nebo nejvýše čtyři bratři. Dva z nich ať jsou matkami a mají dva syny nebo aspoň jednoho. Ti dva, kteří jsou matkami, ať žijí životem Marty a dva synové ať žijí životem Marie (srov. Lk 10,38-42). Ať mají uzavřený prostor a v něm ať má každý svou celu, kde by se modlil a spal... nejprve ať hledají Boží království a jeho spravedlnost (Mt 6,33). Ať se modlí přimu v patřičnou dobu a po tercii nemusejí zachovávat mlčení; mohou mluvit a jít ke svým matkám. Pokud budou chtít, mohou od nich prosit almužnu jako maličci a chudí pro lásku Pána Boha.*²⁸

*Illi, qui volunt religiose stare in eremis sint tres fratres vel quattuor ad plus; duo ex ipsis sint matres et habeant duos filios vel unum ad minus. Isti duo qui sunt matres, teneant vitam Marthae et duo filii teneant vitam Mariae et habeant unum claustrum, in quo unusquisque habeat cellulam suam, in qua oret et dormiat... et primum querant regnum Dei et iustitiam eius. Et dicant primam hora qua convenit et post tertiam absolvant silentium; et possint loqui et ire ad matres suas. Et, quando placuerit, possint petere ab eis eleemosynam sicut parvuli pauperes propter amorem Domini Dei.*²⁹

Citovaný text je pozoruhodný svým důrazem na vydanost duchovních synů-Marií do rukou jejich duchovních matek-Mart. Bratr, který prožívá období modlitby, má zakoušet, že se může zcela spolehnout na Boha a na bratry. Ať by měl jakoukoli potřebu, může ji sdělit své duchovní "matce" a může si být jist, že tím okamžikem již na svou potřebu nemusí myslet, protože ta druhá polovina komunity-organismu se již postará. Mají zakusit v praxi, co to znamená: **Nejprve hledejte Boží království a jeho spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.** Bratři Matky se ve svém snažení právem spoléhají na Boha a jeho Prozřetelnost. Bratří synové se právem spoléhají na své duchovní Matky a jejich starostlivost. Za pozornost stojí i fakt, že strana pracující, která pečuje o bezpečí a almužnu strany modlící se, vždy musí minimálně být počtem rovna nebo převažovat nad stranou modlící se. **Nemůže se tedy stát, že by péče o bratry oddané modlitbě byla nedostatečná. Mají všechny důvody důvěřovat, že o ně bude postaráno.**

Nepotvrzená řehole

Text Nepotvrzené řehole patří k těm, které nesou stopy vícero přepracování a doplňování v letech 1209-1221, neboť v průběhu let se František za pomoci svých poradců snažil připravit text, který by odpovídal nařízením generálních kapitul Řádu i požadavkům církevního práva reprezentovaného římskou kurií a nařízenými IV. Lateránského sněmu i papežskými dekrety papeže Honoria III.

²⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 189, »Řehole sv. Kláry«, kap. VI, verš 2.

²⁸ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 24-25, »Řehole pro poustevny«, verš 1-5.

²⁹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula pro eremitoriis data«, s. 539.

Text je také vyšperkován citacemi z Písma sv.³⁰, které doplnil Cesarius ze Špýru. Víceméně konečné podoby text nabyt zřejmě v letech 1217-1219, kdy se Řád šířil za Alpy a za Středozemní moře a potřeboval tedy nějaká písemná pravidla. V textu této řehole zaujmou ve vztahu k důvěře zvláště následující pasáže:

*Bratr František a kdokoliv, kdo bude hlavou tohoto Řádu, **slibuje poslušnost a úctu panu papeži Inocenci a jeho nástupcům.** A všichni ostatní bratři jsou vázáni poslušností bratru Františkovi a jeho nástupcům.³¹*

*Frater Franciscus et quicumque erit caput istius religionis **promittat obedientiam domino Innocentio papae et reverentiam et suis successoribus.** Et omnes alii fratres teneantur obedire fratri Francisco et eius successoribus.³²*

Není jistě mnoho řeholních Řádů, které výslovně slibují poslušnost papeži. Implicitně se to sice jaksi předpokládá, ale snad kromě jezuitů, kteří z toho učinili čtvrtý řeholní slib a františkánů, kteří to alespoň zapsali do řehole, bychom tento prvek jen těžko našli někde jinde. Nepochybně je motivem takového rozhodnutí **neochvějná důvěra v papežskou neomylnost v rozhodnutích ohledně víry a mravů.** Ten, kdo činí takový slib, jistě věří, že Bůh skrze papeže účelně řídí svou církev a poslušné služebníky dovede v pravou chvíli nasměrovat správným směrem. Nacházíme tu však uplatněn i princip subsidiarity (tj. co může dělat nižší, ať bezdůvodně nedělá vyšší). Slib poslušnosti se netýká pouze nejvyššího představeného Církve ale i těch, kterým on, třeba z moci práva, delegoval část své rozhodčí a řídicí pravomoci. V rámci Řádu je takovým člověkem jistě generální ministr.

*Ve jménu Páně! Všichni bratři, kteří jsou ustanoveni za ministry a služebníky ostatních bratří, ať rozmístí své bratry v provinciích a v těch místech, na kterých budou, a často je navštěvují a duchovně napomínají a povzbuzují. A **všichni moji ostatní požehnaní bratři ať je horlivě poslouchají v tom, co se týká spásy duše a není proti našemu životu.**³³*

*In nomine Domini! Omnes fratres, qui constituuntur ministri et servi aliorum fratrum, in provinciis et in locis, in quibus fuerint, collocent suos fratres, quos saepe visitent et spiritualiter moneant et confortent. **Et omnes alii fratres mei benedicti diligenter obediant eis in his quae spectant ad salutem animae et non sunt contraria vitae nostrae.**³⁴*

Na tomto paragrafu vidíme, že poslušností o stupínek nižší, tedy delegovanou, jsou bratři vázáni i vůči svým provinciálům. Motivem této poslušnosti je spása duše. Na tomto místě však Zákodárce moudře předvídá, že může dojít k určitým excesům ze strany představených a zavádí tedy do předpisu mravní **pojistku v podobě odvolávky na křesťanské svědomí člověka.** Je ovšem velmi zajímavé, že podobná pojistka **není umístěna do paragrafu o generálním ministroví. Předpokládá se tedy, že i on je pod určitou speciální ochranou Boží?**

O kus dále v kap. 6 pak František myslí i na místní představené. Je zajímavé, že i když je představený zmiňován, tak spíše v negativním slova smyslu. "*A nikdo ať se nenazývá převor, ale všeobecně ať se všichni nazývají menšími bratry. A jeden druhému ať umývá nohy.*"

³⁰ V textu je citováno: kap. I: Lk 18,22; Mt 19,21; 16,24; Lk 14,26; Mt 19,29 / Mk 10,29 / Lk 18,29; kap. II: Lk 9,62; 7,25; Mt 11,8; kap. III: Mk 9,28; Mt 6,16; Ž 51; Ž 130; Lk 10,8; kap. IV: Mt 7,12; Mt 20,28; Mt 12,36; kap. V: Žd 10,31; Mt 9,12 + Mk 2,17; Mt 20,25; Mt 20,26a; Mt 20,26b; Lk 22,26; Ga 5,13; Ž 119,21; kap. VI: J 13,14; kap. VII: Mk 8,36; Ž 128,2; 127,2; 1 Te 2,7; Ř 14,3b; Mt 12,4; Mk 2,26; Lk 21,34-35; kap. X: Sk 13,48; Zj 3,19; kap. XI: 2 Tm 2,14; Lk 17,10; Mt 5,22; J 15,12; Jk 2,18; 1 J 3,18; Tt 3,2; Ř 1,29; Tt 3,2; Mt 7,3 / Lk 6,41; Iz 38,15; Lk 13,24; Mt 7,14; kap. XII: Mt 5,28; 1 K 6,19; 1 K 3,17; kap. XIII: 1 K 5,4-5; kap. XIV: Lk 9,3; 10,4; Mt 10,10; Lk 10,5; 10,7; Mt 5,39; Lk 6,29; 6,30; kap. XV: sine; kap. XVI: Mt 10,16; Lk 16,2; 1 P 2,13; J 3,5; Mt 10,32; Lk 9,26; 9,24; Mt 25,46; 5,10; J 15,20; Mt 10,23; 5,11; Lk 6,22; 6,23; Mt 5,12; Lk 12,4; Mt 10,28; 24,6; Lk 21,19; Mt 10,22; 24,13; kap. XVII: 1 J 4,16; Lk 10,20; Jk 1,2; Mt 6,2; Lk 18,9; Ř 12,21; 1,25; kap. XVIII: sine; kap. XIX: sine; kap. XX: Jk 5,16; J 6,54; Lk 22,19; kap. XXI: 1 Te 5,18; Mt 3,2; Lk 3,8; 6,37; Mt 6,14; Mk 11,25; Jk 5,16; 1 J 3,10; J 8,41; Mt 18,8; 25,41; kap. XXII: Mt 5,44 par.; 1 P 2,21; Mt 26,50; Mk 7,21; Mt 15,19; Mk 7,73; Mt 15,20; Lk 8,11; 8,5; 8,12; Mt 13,19; Mk 4,15; Lk 8,12; Mt 13,20; Mk 4,16; Lk 8,13; Mk 4,14; Mt 13,21; Mk 4,17; Lk 8,13; 8,14; Mk 4,18; Mt 13,22; Mk 4,19; Mt 13,23; Lk 8,15; Mt 13,23; Lk 8,15; Mt 8,22; Mt 12,43; Lk 11,24; Mt 12,44; Lk 11,26; 1 J 4,16; J 14,23; Lk 21,36; Mk 11,25; Lk 11,2; Mt 6,9; Lk 18,1; J 4,23n; 1 P 2,25; Mt 23,8-10; J 15,7; Mt 18,20; 28,20; J 6,64; 14,6; 12,28a; 17,1b; 17,6; 17,8-10; 17,11b; 17,13b-15; 17,17-20; 17,23; 17,26; 17,24; kap. XXIII: J 17,11; Mt 11,25; Gn 1,26; 2,15; J 17,26; Mt 25,34; 17,5; Zj 19,3; 19,4; 7,9; Lk 17,10; Mk 12,30; 12,33; 10,27; Mk 12,30 par. Tób 13,5; Lk 18,19; Ř 11,36; 11,33; Da 3,52; kap. XXIV: Dt 4,2; 12,32.

³¹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 24-25, »Nepotvrzená řehole«, Úvod, verš 3-4.

³² Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 482.

³³ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 24-25, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 4, verš 1-3.

³⁴ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 485.

Naopak se zdůrazňuje role provinciála slovy: "*Jestliže bratři, ať jsou kdekoli, nemohou zachovávat náš život, ať se, jak nejdříve mohou, obrátí na svého ministra a oznámí mu to*". Jedině provinciál totiž může udělit trvalý dispens od povinností řeholního života. Nicméně tuto strukturu nelze chápat tak, jakoby provinciál měl přímo řídit běh místního společenství. Spíše se tu podtrhuje role místní kapituly a bratrské společenství jako živý organismus, který může fungovat jen tehdy, když společenství jako celek dojde k určitému konsensu, který nikdo nesabotuje.

*Řehole a život těchto bratří je toto: žít v poslušnosti, v čistotě a bez vlastnictví a následovat učení a stopy našeho Pána Ježíše Krista, který říká: "Chceš-li být dokonalý, jdi a prodej všechno (Lk 18,22), a rozdej to chudým..."*³⁵

*Regula et vita istorum fratrum haec est, scilicet vivere in obedientia, in castitate et sine proprio, et Domini nostri Jesu Christi doctrinam et vestigia sequi, qui dicit: "Si vis perfectus esse, vade et vende omnia (Lc 18,22) quae habes, et da pauperibus..."*³⁶

Již podruhé zde narážíme na výzvu k evangelní dokonalosti, která byla hybným motorem i řehole sv. Kláry. Z jazykového hlediska rovněž nelze přehlédnout, že slib chudoby je přesunut do zdůrazněné pozice na konci věty, kde obvykle stává poslušnost, neboť právě a jen tento slib je zde rozveden a motivován. Motivem je následování Krista chudého a život podle Evangelia.

Za zmínku stojí i skutečnost, že ve shodě s Evangeliem jsou jako **cílová skupina pro obdarování rozdaným majetkem výslovně zmíněni chudí**. Má to vytvářet pouto solidarity s nimi. V Celanově druhém životopisu sv. Františka nacházíme dosvědčeno, že František odmítl přijmout do Řádu uchazeče, který všechen svůj majetek rozdal příbuzným. Považoval to za zpronevěru majetku, který patří chudým a chybění důvěry v Boha projevené tím, že si člověk nechává otevřená zadní vrátka. A skutečně se pak stalo, že dotyčný uchazeč dále nenaléhal a vzal si od příbuzných nazpět všechen svůj rozdaný majetek a upustil od záměru žít dokonalým způsobem života.³⁷ Mnohokrát totiž světec opakoval: "*Tou měrou, jakou se bratři odvrátí od chudoby, odvrátí se od nich také svět, budou hledat a nenaleznou. Budou-li objímat moji paní chudobu, bude je svět živit, protože jsou světu dáni ke spáse.*" A také: "*Mezi světem a bratřimi je úmluva; oni jsou povinni dávat světu dobrý příklad a svět je povinen se postarat o jejich potřeby. Jestliže oni nebudou dávat dobrý příklad a ztratí hodnověrnost, jako spravedlivý trest stáhne svou ruku zpět i svět.*"³⁸

Poslední drobnost, na kterou bych chtěl upozornit v této citaci, je způsob, jakým je formulován slib chudoby. Nenacházíme tu slovo »*paupertas*« (tj. chudoba), ale obrat »*sine proprio*« (tj. bez vlastního). Stejně jako v případě poslušnosti, kde **František** mění zažité zvyklosti a **nepožaduje slepou poslušnost, nýbrž poslušnost vyvažovanou svědomím a ohledem na obsah řeholních slibů**, tak i v případě chudoby zde nacházíme pojetí, které je velmi silně vázáno na osobní svědomí každého řeholníka. V českém překladu je zvolen obvykle užívaný obrat »*bez vlastnictví*«. Ten je samozřejmě správný, ale v tomto případě by snad bylo lépe přeložit daný obrat jako »**bez přivlastňování**«, neboť na rozdíl od znění pozdější Schválené řehole, zde subjektem není ani tak komunita bratří, jako spíše její jednotliví členové. Navíc tento pojem dává jasně najevo, že cílem františkánství není život v ponižující bídě, ale jen v osobní skromnosti každého bratra. Františkovi jde o duchovní chudobu, tedy o stav, kdy člověk není citově poután na movitý či nemovitý majetek, jehož užívá, a je schopen se ho kdykoli vzdát, když by to okolnosti radily jako lepší před Bohem.

Nepotvrzená řehole ještě odráží dobu, kdy bratři neměli klasické kláštery a žili jako volné sdružení kontemplativních kajícníků a potulných kazatelů. Žádné pozemky ani budovy kromě snadno rozebíratelných kolonií proutěných chatrčí bratří v těchto prvních dobách ještě nevlastnili, a tak nebylo třeba vymezovat vztah k nim v řeholi. A když později vznikaly první kláštery a poustevny, byly vždy majetkem šlechty nebo města, které jejich stavbu financovalo.

³⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 24-25, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 1, verš 1-2.

³⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 482.

³⁷ Srov. *Fonti francescane. Editio Minor* [dále FF], Padova: Editrici francescane, 1993, »Celano - Vita seconda«, libro II, kap. XLIX, č. 81 [FF 668]; B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 3. díl, »Tomáš z Celana – Druhý životopis svatého Františka«, kniha II, č. 81, s. 164-165.

³⁸ Srov. FF 656, »Celano - Vita seconda«, libro II, kap. XL, č. 70; B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 3. díl, »Tomáš z Celana – Druhý životopis svatého Františka«, kniha II, č. 70, s. 158.

S takto pojímanou duchovní chudobou souvisí i předpis, přítomný v druhé kapitole řehole:
*Pokud však přijde někdo, kdo nemůže dát svůj majetek bez překážky, ale má duchovní touhu [učinit tak], ať majetek opustí a to mu stačí.*³⁹

*Si autem venerit qui sua dare non potest sine impedimento et habet spiritualement voluntatem, relinquat illa, et sufficit sibi.*⁴⁰

Nutno říci, že tento předpis je značně velkorysý vzhledem k výše citovanému příběhu, kdy František odmítl přijmout do Řádu mladíka, který svůj majetek rozdál příbuzným. Jsem přesvědčen, že znění tohoto paragrafu je projevem **neobyčejné důvěry sv. Františka vůči uchazeči, který možná vlastnil nesnadno prodatelný majetek**, jako např. rozsáhlé latifundie, nebo např. řemeslnickou dílnu či obchod, které s ním mohli spoluvlastnit další členové rodiny, jež by prodejem a rozdáváním mohl citelně poškodit, nehledě na to, že v menších lokalitách by např. vybavení živnosti ani nebylo komu prodat, protože tam neexistovala konkurence a nekvalifikovanému člověku by nástroje byly k ničemu.

V předchozím verši řehole se mluví o roční době zkoušky, po jejímž skončení už tomu, kdo je přijat k poslušnosti, není dovoleno vyvázat se z poslušnosti ani vstoupit do jiné řehole. Je to reakce na bulu Honoria III. *Cum secundum consilium* z 22. září 1220, kterou byl před slavnými sliby zaveden povinný roční noviciát. V té době nikdo neřešil, co by se stalo, kdyby uchazeč v průběhu noviciátu neobstál a nebyl připuštěn ke slibům. Doživotní sliby se skládaly ihned po ročním noviciátu a tehdy ještě nebylo zvykem, aby se vyčkávalo se zřeknutím majetku až do těchto slibů. Proto je tento předpis velmi moudrým opatřením, které přece dávalo naději na případnou obnovu životního stavu u člověka, jenž byl před tím zvyklý na vysoký životní standard a v zápalu ideálů přecenil své možnosti a schopnost adaptovat se na velmi strohý způsob františkánského života.

Zde je také vhodné poznamenat, že časné sliby byly zavedeny (tedy přinejmenším v Rakousko-uherské monarchii) až 2. dubna 1802 na základě dekretu císaře Františka II., který po období »numerum clausum« (tj. neměnný počet řeholníků v provincii), znovu dovolil přijímat po dokončeném filozofickém studiu kandidáty a připustit je ke skládání slavných slibů, ovšem až "po dovršení 21. roku věku a po prožití tří let v Řádu", což prakticky vedlo k zavedení povinných tříletých časných slibů před složením doživotní profese.⁴¹ Celocírkevně pak tento předpis byl zaveden až 27. května 1917 kánonem 572 § 2 a kánonem 574 Kodexu kanonického práva Benedikta XV.⁴²

Musíme tedy s ohledem na tuto skutečnost velmi ocenit, že již v době sv. Františka **se pamatovalo na to, že do Řádu se nemusí hlásit jen mladíci bez majetkových závazků**, ale také lidé, kteří již měli za sebou kus tvůrčího života a případný rozprodej jejich majetku by mohl vést k nežádoucím společenským otřesům a zániku pracovních příležitostí.

*Jindy ať nejsou podle tohoto [způsobu] života povinni se postit, vyjma v pátek. Ať je jim, podle evangelia, dovoleno jíst ze všech jídel, která jim budou předložena.*⁴³

*Aliis vero temporibus non teneantur secundum hanc vitam nisi sexta feria ieiunare. Et liceat eis manducare de omnibus cibis, qui apponuntur eis, secundum evangelium (cf Lc 10,8).*⁴⁴

Tento předpis reflektuje putovní způsob života prvních bratří. **Ten, kdo chce spoléhat na Boží prozřetelnost, nemůže ohrnovat nos nad jejími dary a být vybíravý v jídle.** Důvěřovat v Boží prozřetelnost rovněž v sobě zahrnuje neprohlašovat za nedovolené k jídlu to, co sám Bůh k jídlu poslal a důvěřovat mu, že je duchovně nezávadné, ba prospěšné to jíst. Jak by totiž velký a svatý Zákonodárce mohl být v rozporu sám se sebou? Platí zde slovo řečené apoštola Petrovi: *Co Bůh prohlásil za čisté, ty nepokládej za poskvrněné* (Sk 10,15).

³⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 28, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 2, verš 11.

⁴⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 483.

⁴¹ Srov. *Catalogus Patrum, & Fratrum Capucinatorum Provinciae Boemiae ab Origine ejusdem secundum seriem Annorum, Mensium, & Dierum in ea Indutorum, & Professorum Anno 1772do compilatus...*; *Národní archiv [NA]*, fond ŘK, rkp. č. 36, záznam za r. 1782, s. 91; Následně vyšel ještě královský dekret téhož obsahu z 8.5.1802 (viz NA, rkp. č. 37, s. 114 & 232).

⁴² Srov. *Enchiridion della Vita Consacrata...* (385-2000), Bologna: EDB, 2001, s. 664-667.

⁴³ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 29, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 3, verš 12-13.

⁴⁴ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 485.

Bratři, kteří umějí pracovat, ať pracují a vykonávají to řemeslo, které ovládají, pokud to nebude proti spáse jejich duše a budou to moci vykonávat čestně... **Za práci mohou přijímat vše potřebné kromě peněz.** A když to bude nutné, ať chodí po almužně **jako ostatní chudí** (x bratři). Ať je jim **dovoleno mít nástroje a nářadí nutné pro jejich řemeslo.**⁴⁵

Et fratres, qui sciunt laborare, laborent et eandem artem exercent, quam noverint, si non fuerit contra salutem animae et honeste poterit operari... Et **pro labore possint recipere omnia necessaria praeter pecuniam.** Et cum necesse fuerit, vadant pro eleemosynis **sicut alii pauperes.** Et liceat **eis habere ferramenta et instrumenta suis artibus opportuna.**⁴⁶

Tento paragraf nabízí velmi zajímavé srovnání s tím, co někdy bývá označováno jako dnešní chudí. V citovaném českém překladu bohužel došlo k tiskařskému šotku, když místo »chudí« v textu stojí »bratři«. Jak už jsem uvedl výše, ideálem františkánství rozhodně není život v nouzi a bídě, ale spíše život ve skromnosti. Proto také **na první místo mezi zdroji obživy není postavena almužna, ale práce.** Zde stojí za to se zastavit, protože dnešní člověk se pochopitelně zeptá, zda je míněna jen manuální práce nebo také práce duševní. Nutno říci, že v tomto bodu byl František velmi prozíravý. Zde uvedená formulace je totiž výrazně obsažnější než termín, který se nakonec usadil v 5. kap. konečné Potvrzené řehole. Zatímco tam se hovoří již jen o »*milosti práce*« (»*gratia laborandi*«), což v tehdejších slova smyslu charakterizuje spíše těžkou fyzickou práci, tak v Nepotvrzené řeholi nacházíme mnohem šťastnější a širší obrat.

Mluví se tu o »*laborare et artem exercere*«, tj. »*pracovat a vykonávat řemeslo či umění*«. Latinské »*ars*« totiž v jednotném čísle ve středověké latině znamenalo především »řemeslo«, nebo ještě přesněji, »strojová výroba«, naproti tomu v plurálu »*artes*« označovaly »sedm svobodných umění«,⁴⁷ tj. gramatiku, rétoriku, dialektiku, aritmetiku, geometrii, astronomii a hudbu. Moderními výrazy bychom asi hovořili o lingvistice, filozofii, matematice, astronomii a hudbě. Jinými slovy, dodatek vypuštěný v potvrzené Řeholi, totiž »*et eandem artem exercent, quam noverint*« (a ať vykonávají to řemeslo [či umění], které ovládají), zcela jednoznačně ukazuje, že zdrojem obživy pro menšího bratra může být i duševní práce (která se nevyhýbá ani činností univerzitního charakteru, jak to silně rozvinuly právě Řády františkánů a dominikánů jakožto zakladatelé středověkých univerzit), ba dokonce umění, což se později velmi silně rozvinulo zvláště ve větvi Řádu konventuálů.

Ovšem je nutno dodat, že i kdybychom odmítli chápat výraz »*artem exercere*« v jeho pluralitním významu sedmi svobodných umění, tak ještě stále zbývá jeho význam v jednotném čísle, tj. »řemeslo prováděné za pomoci nástrojů a strojů«⁴⁸. Tady je vhodné nahlédnout do pozdějšího vývoje ve strojírenství. Výroba strojů a nástrojů měla vždy za cíl odstranit těžkou fyzickou námahu a zpřesnit, zrychlit a zlacinit výrobu. V současné době tento trend šel až tak daleko, že moderní stroje vlastně pracují samy za pomoci sofistikovaných řídicích systémů, a člověk na ně jenom dohlíží, seřizuje je, a nastavuje.

Je tedy na místě zeptat se, zda v této fázi je nějaký podstatný rozdíl mezi čistě fyzickou činností reprezentovanou výrazem »*laborare*« a spíše vynalézavou duchovně-fyzickou činností reprezentovanou obratem »*artem exercere*«. Je jisté třeba ocenit Františkovu prozíravost a prorocký vhled, kterým zřejmě tento vývoj předvídal. Pro františkána tedy žádná práce není nedůstojná a nevhodná, za předpokladu, že je počestná a nevede k povyšování nad druhými.

Zbývá ještě dodat malou drobnost, kvůli které jsem toto místo vybral do tohoto zamyšlení nad důvěrou u sv. Františka. Litera předpisu žádá, aby františkáni nepřijímali peníze jako odměnu za svou práci, ale spíše naturálie a nepřímou podporu. Domnívám se, že **úmyslem zákonodárce zcela jistě bylo zamezit »hromadění majetku« a v důvěře v Boha se spolehnout, že on se postará nejen dnes, ale i zítra a pozítří.** Později se bratři snažili obejít tento zákaz institutem »patronů« a »dobrodinců«, kteří za příslib posmrtných mešních fundací měli povinnost pod hříchem hmotně pečovat o potřeby bratří.

⁴⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 32, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 7, verš 3.7-8.

⁴⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 488.

⁴⁷ Srov. J.F. NIERMEYER, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*, Leiden: Brill, 1984, s. 62, heslo: *ars*.

⁴⁸ Srov. *tamtéž*.

František však nikdy neřekl, že bratři nesmí nic vlastnit, i když to neslyšel rád. Litera zákona v 6. kap. Řehole a v 7. kap. Nepotvrzené řehole zakazuje pouze *přivlastňování* místa a jeho *upírání* jinému člověku. **Františkánství není pokrytecká hra na chudé**, kteří oficiálně nic nevlastní, ale ve skutečnosti disponují velmi silnými mocenskými pákami na ovládání a vydírání svých dobrodinců. Duch františkánského zákonodárství spíše vybízí k počestnému vlastnění prostředků a nemovitostí potřebných k životu, za předpokladu, že jich bratři budou využívat ve skromnosti, šetrnosti a zodpovědnosti, která je přiměřená duchu chudých lidí a spiritualitě bratří, kteří nechtějí žít v materiální zajištěnosti, nýbrž **chtějí zakoušet sílu Boží Prozřetelnosti**.

Nabízí s tu srovnání s dnešními bezdomovci, kteří často důmyslnými metodami s využitím mnohdy i úmyslných zranění a bédnosti oděvu masově žebrají peníze na alkohol a kouření, zatímco stravu, šaty a hygienu i zdravotní a sociální péči získávají za symbolický peníz od dobročinných organizací. Domnívám se, že i zde bychom měli aplikovat ducha františkánské Řehole. Totiž nestavět na první místo almužnu ale práci, byť třeba jen symbolickou a uměle zorganizovanou, jako to udělal císař Karel IV. stavbou hladové zdi v Praze. Být chudým nablízku znamená především umět jim naslouchat a nepohrdat jimi, i když už klesli na dno společnosti. Především bychom se ale měli zaměřit na ty chudé, kteří na brány klášterů dost pravděpodobně nikdy nezaklepu. Organizovat dobročinná díla vzájemného sdílení a pomoci, podílet se na činnosti poraden, které pomohou těmto lidem zařadit se do společnosti a zorientovat se v jejím složitém systému, zaměřit se na migranty a cizince, kteří často žijí v otrockých podmínkách na pokraji lidské důstojnosti a na sociální skupiny, které nedokážou získat přiměřené vzdělání a kvalifikaci. Již dnes existuje mnoho projektů na pomoc těmto lidem. Domnívám se, že právě v nich je platné místo pro františkány dnešní doby a jejich pomocníky ze stran Sekulárního františkánského řádu a františkánské mládeže či FrMolu⁴⁹. František svým duchem viděl hodně daleko do budoucnosti. Proto ani dnes františkánství neztratilo nic na své původní síle a svěžesti.

*A kdokoli k nim přijde, přítel či protivník, zloděj či zločinec (x lotr), at' je přívětivě přijat. A kdekoli bratři jsou a na jakémkoli místě se sejdou, mají se podle ducha ochotně znovu setkávat a prokazovat si vzájemnou úctu bez reptání. A at' si dají pozor, aby se navenek neprojevovali jako smutní a zamračení pokrytci; ale at' ukazují, že se radují v Pánu a jsou náležitě veselí a milí.*⁵⁰

*Et quicumque ad eos venerit amicus vel adversarius, fur vel latro benigne recipiatur. Et ubique sunt fratres et in quocumque loco se invenerint, spiritualiter et diligenter debeant se revidere et honorare ad »invicem sine murmuratione« (1 Petr 4,9). Et caveant sibi, quod non se ostendant tristes extrinsecus et nubilosos hypocritas; sed ostendant se gaudentes in Domino (cf Phil 4,4) et hilares et convenienter gratiosos.*⁵¹

V tomto odstavci sv. František jistě naráží na známý příběh z *Perugijské legendy*⁵², *Zrcadla dokonalosti*⁵³ a *Kvítků*⁵⁴, ve kterém jeho zásluhou došlo k obrácení tří lupičů, kteří přepadali lidi v okolí kláštera a měli tu drzost, že v obdobích nouze přišli bratry žebrot o chléb. František o nich řekl: "Mám důvěru v Pána, že se vám podaří získat jejich duše, když je vyhledáte, pozvete do kláštera a dáte jim dobře najíst." Na druhé straně však zde jistě naráží i na předpojaté chování bratří vůči sobě navzájem. Každý z nás má tendenci pamatovat si chyby a necitlivosti ze strany svého bratra, a když se jednou zklameme, odepíšeme ho navždy. Proto i zde platí, že **se máme snažit přívětivě přijmout i toho, koho považujeme za protivníka** a zločince **a důvěřovat Bohu, že skrze city nezištného přátelství může i on být proměněn**. S tím pak souvisí i poslední věta odstavce. Jestliže je někdo navenek smutný a zamračený, patrně nemá čisté svědomí nebo nedokázal odpustit nějakou utrpěnou křivdu, protože je vůči někomu vnitřně zablokovaný. Jestliže mu však záleží na dobrém vztahu k Bohu, nemůže nenávidět svého bratra. To je neslučitelné. Nezbyvá mu tedy, než **důvěřovat v obnovitelnost toho lepšího já v každém člověku**, který je možná sklíčený a jedná agresivně, protože už si nevěří ani sám sobě. Je tedy třeba někoho, kdo mu tuto sebedůvěru dodá a půjde kus cesty s ním.

⁴⁹ FrMol je česká specialita. Jedná se volnější sdružení mládeže při františkánských a kapucínskými klášterech, které na rozdíl od u nás zatím nerozšířené Františkánské mládeže nemá pevnou vazbu na Sekulární františkánský řád a pevnou součástí jeho spirituality jsou i cyklická setkání poustevnického charakteru (tzv. Chýšky).

⁵⁰ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 32-33, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 7, verš 15-16.

⁵¹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 488-489.

⁵² *Legenda antica perugina*, č. 90; *Fontes Franciscanae*, č. 1646.

⁵³ *Speculum Perfectionis*, č. 66; *Fontes Franciscanae*, č. 1759.

⁵⁴ *Floretum*, č. 26, *Fontes Franciscanae*, č. 1858.

Každý at' miluje a živí svého bratra, **jako matka miluje a živí své dítě**, jak mu k tomu dá Bůh [svou] milost. **Kdo nejí, at' nevynáší soud o tom, kdo jí.**⁵⁵

*Et quilibet diligat et nutriat fratrem suum, sicut mater diligit et nutrit filium suum (cf. I Th 2,7), in quibus ei Deus gratiam largietur. Et qui non manducat, manducantem non iudicet (Rom 14,3b).*⁵⁶

Tyto verše volně navazují na ty předchozí. Je dobře známo, že matka dokáže důvěřovat v lepší já svého dítěte i tehdy, když už ho všichni ostatní ztratili. **Matka miluje** i nevychované a nevděčné dítě, protože je to kus jí samé, **ne proto, že si zaslouží lásku, ale proto, aby bylo hodno lásky**. Láska provokuje lásku. A to je bezesporu výzva a vzor i pro jednání bratří vůči sobě navzájem. A také citace z listu Římanům má v tomto kontextu svůj zvláště silný význam. Jí ten, kdo je v nouzi a má hlad, a rozumět mu může jen ten, kdo je ve stejné situaci. I **když** však nejsme ve stejné situaci, a tedy **postiženému dobře nerozumíme, máme se snažit alespoň ho neodsuzovat a důvěřovat, že je ve skutečnosti jistě lepší**, než v důsledku našich nedostatečných informací a chybějícího vhledu do jeho duše jeví.

*Všichni bratři, at' jsou kdekoliv nebo at' jdou kamkoliv, at' si dávají pozor, aby se špatně nedívali na ženy a často je nenavštěvovali. A nikdo at' s nimi nerozmlouvá sám.*⁵⁷

*Omnes fratres, ubicumque sunt, vel vadunt, caveant sibi a malo visu et frequentia mulierum. Et nullus cum eis consiliatur aut per viam vadat solus aut mensam in una paropside comedat.*⁵⁸

Tento verš dokazuje, že **sv. František nebyl žádný naivka, jehož důvěra v bratra by byla nekritická**. Umí správně postřehnout nebezpečí, tam kde je zjevné. Pokušení začíná tam, kde nejsou svědkové, a nezvládnutý chtivý pohled může v lidském srdci narůst do oblundných rozměrů. František není misogyn, ale ví, že bez vnitřní kázně bratří v životě čistoty neobstojí.

*...přijmou-li pokání a rozhřešení od kteréhokoli katolického kněze, budou nepochybně rozhřešeni od svých hříchů, pokud se postarají, aby uložené pokání pokorně a věrně zachovali. Pokud nebudou moci právě tehdy mít kněze, at' se vyznají svému bratrovi, jak říká apoštol Jakub: »Vyznávejte se vzájemně ze svých hříchů« (Jk 5, 16). Přece však at' se pro to nepřestanou obracet na kněze, protože moc svazovat a rozvazovat byla svěřena pouze kněžím.*⁵⁹

*...quia a quibuscumque sacerdotibus catholicis acceperint poenitentiam et absolutionem, absoluti erunt procul dubio ab illis peccatis, si poenitentiam sibi iniunctam procuraverint humiliter et fideliter observare. Si vero tunc non potuerint habere sacerdotem, confiteantur fratri suo, sicut dicit apostolus Jacobus: »confitemini alterutrum peccata vestra« (Jac 5, 16). Non tamen propter hoc dimittant recurrere ad sacerdotem, quia potestas legendi et solvendi solis sacerdotibus est concessa.*⁶⁰

František zde v kontrastu s tendencí různých bludných hnutí, **vysslovuje neochvějnou důvěru v Boží působení skrze svátost smíření**. Věří v možnost nápravy člověka. Nejedná tak, jako sdělovací prostředky dnešní společnosti, které člověku dovedou zničit život i kvůli drobnému pochybení, jehož se dopustil v mladistvé nezkušenosti a jehož už mnohokrát litoval. František věří v dokonalé společenství nedokonalých a chybných lidí, kteří své viny uznávají a vyznávají a svatosti dosahují jako bratrstvo upřímně kajících hříšníků. František ví, že hříchu nestačí litovat jen ve své mysli, neboť naše vnitřní lítost je jen zřídka dokonalá. Je třeba ho vyznat, a to pokud možno před svědkem Církve. Maltézští rytíři prý před bitvou při nepřítomnosti kněze nebo spolubratra vyznávali v nebezpečí smrti své hříchy alespoň svému věrnému (posvěcenému) koni. František až tak daleko nejde, jelikož bratřím ježdění na koni nedovolil, protože by tím byli vnímáni jako příslušníci vyšší společenské třídy. V Nepotvrzené řeholi však píše, že v naléhavých případech, když není dostupný katolický kněz, je vhodné se vyznat z hříchu alespoň svému bratrovi, a tak obnovit smír a pokoj a komunitě, i když moc svazovat a rozvazovat byla svěřena pouze kněžím. **Odvaha svěřit se bratrovi, se kterým žiji a důvěřovat, že svěřené tajemství neporuší**, je jedním z obtížných, ale potřebných stránek bratrského života.

⁵⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 34, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 9, verš 10-12.

⁵⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 491.

⁵⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 36, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 12, verš 1-2.

⁵⁸ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 494.

⁵⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 40, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 20, verš 2.

⁶⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 500-501.

Podivuhodně se tu shoduje se známým kázáním sv. Augustina na evangelium sv. Jana, ve kterém o účinku svátosti udílené nehodným služebníkem říká, že: *At' křtí Petr, Pavel nebo Jidáš, vždy křtí Kristus*⁶¹. A krátce předtím vysvětluje: *Pyšný služebník patří dohromady s ďáblem; avšak kvůli tomu není znesvěcen Kristův dar; to, co skrze něho protéká, zůstává čisté... duchovní síla svátosti je totiž jako světlo: přichází čisté, k těm, kdo mají být osvíceni, a není zakaleno, i když musí procházet nečistými bytostmi.*⁶² Svátý František, dost možná v reakci na dobové zpochybňování právoplatnosti rozhršení ze strany hříšného kněze, odpovídá kategorickým: »nepochybně budou rozhršeni«. Avšak ve shodě s raně středověkou praxí podmiňuje účinnost rozhršení věrným splněním uloženého pokání. Pozdější scholastická debata sice tuto vazbu zpochybnila a větší důraz položila na vyznání, avšak František má zcela jasno: Bez opravdové kajícnosti nemůže nikdo být duchovně uzdraven. Jak říká ve 21. kapitole: *Čiňte pokání, neste plody hodné pokání, protože brzy zemřeme, Blahoslavení, kdo umírají v kajícnosti, protože budou v nebeském království. Běda těm, kdo neumírají v kajícnosti, protože budou dětmi ďáblůvými, jehož skutky činí a půjdou do věčného ohně. Dejte si pozor a varujte se každého zla a vytrvejte v dobrém až do konce.*⁶³

Proto si všichni bratři velmi dávejme pozor, abychom pod záminkou nějaké odměny nebo díla či pomoci neztratili nebo neodvrátili svou mysl či srdce od Pána. Ale ve svaté lásce, kterou je Bůh, žádám všechny bratry, jak ministry, tak ostatní, aby odstranili každou překážku a hodili za hlavu každou starost a nepokoj a snažili se, jak jen mohou nejlépe, sloužit Pánu Bohu, milovat ho, uctívat ho a klanět se mu čistým srdcem a čistou myslí, což si on sám také nade vše přeje. A vždy v sobě budujme dům a příbytek pro toho, který je Pán Bůh všemohoucí, Otec i Syn i Duch svatý.⁶⁴

*Unde, omnes fratres, custodiamus nos multum, ne sub specie alicuius mercedis vel operis vel adiutorii perdamus vel tollamus nostram mentem et cor a Domino. In sancta caritate, quae Deus est, rogo omnes fratres tam ministros quam alios, ut omni impedimento remoto et omni cura et sollicitudine postposita, quocumque modo melius possunt, servire, amare, honorare et adorare Dominum Deum mundo corde et pura mente faciant, quod ipse super omnia quaerit, et semper faciamus ibi habitaculum et mansionem ipsi qui est Dominus Deus omnipotens, Pater et Filius et Spiritus Sanctus.*⁶⁵

O Františkovi bylo známo, že se ani tak nemodlil, jako spíše sám byl proměněn v modlitbu. **Důvěřoval Pánu natolik, že ho vpustil i do pověstné třinácté komnaty svého srdce. Neměl v sobě žádné tajemství a žádnou oblast svého života, kterou by před Bohem tajil,** jak to často děláme my, běžní křesťané. Jestliže někdo vpustí Boha do svého srdce a připraví mu v něm příbytek, tak už nemůže hrát dvojí hru. Jeho křesťanský život pak už nestrpí žádné kompromisy. Zvláště výmluvný je první verš v citovaném úryvku. Bezpochyby, když člověk hřeší, je to proto, že v tom vidí nějakou momentální krátkodobou výhodu, požitek či prospěch, byť s vědomím, že se to Bohu nelíbí. Právem tedy František mluví o tom, že hrozí nebezpečí odvrácení mysli a srdce od Pána pod záminkou nějaké odměny či díla. Důvod, proč tak člověk činí, je uveden v další větě: »starosti, nepokoj a nečistota srdce«. Člověk začne mít pocit, že pro řešení jeho momentálních starostí a pro útěchu v jeho nepokoji je Bůh příliš vzdálen. A tak se kloní k tomu, co lichotí jeho vášním a naplňuje ho vzrušením. Když pak ale adrenalin opadne, hříšník se cítí nepříjemně oslabený, prázdný a Bohem opuštěný. A místo aby hledal útěchu u toho, koho pošetile opustil, znovu vstupuje do bludného kruhu adrenalinových prožitků.

Potvrzená řehole

Text Potvrzené řehole byl prodiskutován na svatodušní kapitule r. 1223 a následně předložen ke schválení papeži Honoriovi III. poté, co Františkův vikář text zničil a musel být znovu sepsán. Řehole pak byla schválena bulou *Solet annuere* z 29.11.1223 a její originál je dodnes uložen v bazilice sv. Františka v Assisi.

⁶¹ Srov. sv. Augustin, *In Evangelium Johannis tractatus*, 6,4.

⁶² Srov. sv. Augustin, *tamtéž*, 5,15.

⁶³ Srov. *tamtéž*, s. 41, Kap. 21, verš 3. 7-9.

⁶⁴ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 43, »Nepotvrzená řehole«, Kap. 22, verš 25-26.

⁶⁵ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula non bullata«, s. 504.

Na znění tohoto textu se významně podílela i vatikánská kurie, ale přesto v něm zřetelně zaznívá i hlas sv. Františka promlouvajícího skrze citace v první osobě. V Potvrzené řeholi jsou citovány jen nemnohé pasáže Písma svatého.⁶⁶ Řehole je zajímavá tím, že nepředepisuje vnější formu jednání, ale spíše vnitřní postoje bratří, čímž vyslovuje velkou důvěru v osobní poctivost a horlivost každého řeholníka.

*Ve jménu Páně!... Řehole a život menších bratří je: zachovávat svaté evangelium našeho Pána Ježíše Krista životem v poslušnosti, bez vlastnictví a v čistotě.*⁶⁷

*In nomine Domini!... Regula et vita Minorum Fratrum haec est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare vivendo in obedientia, sine proprio et in castitate.*⁶⁸

O slibech chudoby a poslušnosti jsem se již zmínil výše. Zde je užito týchž termínů jako v Nepotvrzené řeholi. Chtěl bych se ale zastavit u sv. Evangelia jako životní normy. Může to znít s podivem, ale žádný jiný autor řehole před sv. Františkem nezavázal řeholníky k přímému zachovávání evangelia. Spíše vždy zůstalo u klasických řeholních slibů. Je to proto, že **stanovit evangelium jako životní normu se jevílo nereálné a nesplnitelné a tento Františkův požadavek vyvolal nemalou diskusi i v řadách římské kurie**. Nakonec se ale nikdo neodvážil prohlásit, že podle Evangelia se nedá žít a že přímý příklad Ježíše a jeho apoštolů nelze v pozdějších dobách následovat. **František naopak měl důvěru v Pána, že doplní jeho chabé lidské síly tam, kde jeho dobrá snaha narazí na své lidské meze**. Určité pochybnosti zde ovšem byly především v oblasti vlastnění, a ty se pak táhly po Františkově smrti ještě celá staletí. Nicméně František vyřešil daný problém geniálně právě tím, že nepředepisuje vnější skutky, ale spíše způsob smýšlení a vnitřního jednání řeholníka. Tím je Řehole otevřena pro časově podmíněná přizpůsobení formou Konstitucí, Nařízení generálních kapitul a Provinčních stanov. František byl přesvědčen, že Řehole obsahuje »jádro Evangelia«. A Evangelium samotné vnímal jako živé Boží slovo, skrze které lze vstoupit do dialogu s Božím Logem Ježíšem Kristem. František nikdy neřešil exegetické problémy spojené s textem Evangelia. Přijímal text jako Boží slovo, které je slovem spásy. **Důvěřoval v neomylnou pravdivost tohoto slova, je-li čteno v duchu katolické církevní tradice**. Jestliže je někdo v srdci katolíkem a má katolickou Církev za svou Matku, nemůže pod jejím vedením zabloudit.

*Dále pod poslušností zavazují ministry, aby si vyžádali od pana papeže jednoho z kardinálů sv. římské Církeve, který by byl správce, ochránce a napravovatel tohoto bratrského společenství...*⁶⁹

*Ad haec per obedientiam iniungo ministris, ut petant a domino papa unum de sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus, qui sit gubernator, protector et corrector istius fraternitatis...*⁷⁰

Toto ustanovení se jeví jako zvlášť pozoruhodné, když si uvědomíme, kolik trablů František i Klára zažili s kardinálem Hugolínem, který se později stal tím papežem, jenž schválil františkánskou Řeholi. **Mezi Františkem a tímto kardinálem byl zcela zásadní rozpor v pojetí slibu chudoby, a přesto František neustoupil od své neochvějné důvěry v římskou Církev a její hierarchii**, na kterou tolik bludařů jeho doby intenzivně útočilo. Tato instituce pak ve františkánském Řádu vydržela až do II. vatikánského koncilu a byla možná příčinou, proč Řád nebyl zrušen ani při vlně bludařského hnutí spirituálů ani při odpadu generálního ministra kapucínů Bernardina z Occhina. Kardinál protektor by totiž v takovém případě musel přiznat své pochybení a zanedbání svých povinností dohlázeatele nad pravověrností Řádu. Na druhé straně tak František ustanovil silnou pojistku proti tomu, aby jeho Řád nesplynul s některých z mnoha bludařských hnutí jeho doby, která se navenek profilovala velmi podobnými cíli. **Jeho důvěra v bezúhonnost a stálost bratří nebyla nekritická a počítala proto s ochrannými a kontrolními mechanismy**.

⁶⁶ Kap. I: sine; kap. II: Mt 19,21 par; Lk 9,62; kap. III: Mt 4,2; 2 Tm 2,14; Lk 10,5; 10,8; kap. IV: sine; kap. V: sine; kap. VI: 1 P 2,11; 2 K 8,9; Jk 2,5; Ž 142,6; 1 Te 2,7; Mt 7,12; kap. VII: sine; kap. VIII: sine; kap. IX: Ž 12,7; 18,31; Ř 9,28; kap. X: Lk 12,15; Mt 13,22; Mt 5,44; 5,10; 10,22; kap. XI: sine; kap. XII: Ko 1,23.

⁶⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 51, »Řehole«, Kap. 1, verš 1.

⁶⁸ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula bullata«, s. 463.

⁶⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 57, »Řehole«, Kap. 12, verš 3.

⁷⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Regula bullata«, s. 469.

Závět' sv. Františka

Tento text je považován za nejuvýstižnější vyjádření Františkovy osobnosti. Vznikl těsně před jeho smrtí v roce 1226, kdy se již nacházel v Porciunkuli. Její sloh je velmi jednoduchý a není zahlcena biblickými citacemi, protože ji František zřejmě přímo diktoval. Biblických odkazů je tedy jen několik.⁷¹ Z hlediska chudoby je v textu zajímavé, že František už akceptuje existenci františkánských domů a kostelů za podmínky, že si je bratři nepřivlastňují. Na druhé straně velmi tvrdě vystupuje proti těm bratřím, kteří zneužívali evangelní svobodu, již on zakotvil do své Řehole. Nebylo však už v jeho silách vymáhat na nich poslušnost a změnu smýšlení.

*Potom mi Pán dal a dává takovou důvěru (x víru) v kněze, kteří žijí podle zásad svaté římské Církve, pro jejich svěcení, že i kdyby mě pronásledovali, chci se na ně obracet. A nechci uvažovat o jejich hříchu, protože v nich rozeznávám Syna Božího a jsou mými pány.*⁷²

*Postea Dominus dedit mihi et dat tantam fidem in sacerdotibus, qui vivunt secundum formam sanctae ecclesiae Romanae, propter ordinem ipsorum, quod si facerent mihi persecutionem, volo recurrere ad ipsos... Et nolo in ipsis considerare peccatum, quia Filium Dei discerno in ipsis, et domini mei sunt.*⁷³

V daném úryvku bych navrhoval překládat latinské »fides« spíše jako *důvěra* a nikoli *víra*, jak je užito v současném českém překladu, neboť právě tento význam se v latině jeví jako primární. Základním obsahem tohoto slova je totiž důvěryhodnost, spolehlivost, věrnost. A v tomto odstínu toto slovo nacházíme na mnoha místech Bible. **František důvěruje kněžím ne jako lidem, ale jako nositelům svěcení** a tedy mluvčím a zástupcům Krista. Silný christologický rozměr františkánské spirituality je zde zvláště patrný na slovech »rozeznávám v nich Syna Božího«. **František si uvědomuje, že neúctou ke kněžím by ohrožoval i svou vlastní víru v účinky jednotlivých svátostí a v Boží posilu a ochranu, které se mu dostává skrze Církev.**

*Rozhodně chci poslouchat generálního ministra tohoto bratrského společenství a také (jiného) kvardiána, kterého mi bude chtít dát... A všichni ostatní bratři jsou [také] povinni poslouchat své kvardiány.*⁷⁴

*Et firmiter volo obedire ministro generali huius fraternitatis et alio guardiano, quem sibi placuerit mihi dare... Et omnes alii fratres teneatur ita obedire guardianis suis...*⁷⁵

Tento úryvek Závěti je obzvláště významný, protože se v něm poprvé objevuje instituce kvardiána (tj. místního představeného) ve vlastním slova smyslu, která v Nepotvrzené i Potvrzené řeholi ještě chyběla. Stojí za pozornost, že tu vystupuje do popředí funkce kvardiána na úkor funkce provinciála (tj. představeného správní oblasti Řádu, u nás splývající s územím státu). Ba dokonce se zdá, že místní představený je tu ještě jmenován přímo generálním ministrem (tj. nejvyšším představeným Řádu). A ačkoli se František vyjadřuje dosti tvrdými slovy, když píše: "A tak chci být zajatcem v jeho rukách, abych nemohl chodit ani konat proti poslušnosti a jeho vůli, protože je mým pánem", jistě se lze domnívat, že takový postoj neměl v úmyslu stanovit jako zásadu Řehole, neboť jak sám píše v Závěti: "A bratři ať neříkají: »Toto je jiná Řehole«, protože tohle je připomínka, napomenutí, povzbuzení a moje Závět". Z toho vyplývá, že jistě neměl v úmyslu stanovovat jinou formu poslušnosti, než tu, která byla vymezena a Církví schválena v Řeholi. **Je až dojemné, jakou důvěru zde František projevuje vůči osobě místního představeného.** Chce se zcela spolehnout na jeho péči a s důvěrou se vydat do jeho rukou jako dítě do rukou své matky. Zde snad se nabízí ještě jedna úsměvná poznámka k českému překladu. Patrně zde došlo k dvojímu nedorozumění. Latinský obrat »ita volo esse captus in manibus suis« je přeložen jako »tak chci být zajatcem v jeho rukách«. Tvar »captus« ale není substantivem, to by znělo »captivus«, nýbrž přičestím minulým, a rovněž množné číslo »v rukách« budí dojem, že snad kvardián má více rukou než jen dvě (lze snad myslet na pomocné ruce celého společenství?). Proto bych raději navrhoval překlad: »Tak chci být chycen v jeho rukou«, který navozuje spíše správnější představu mateřského starostlivého objetí než sadistického žalářování, které je pro svévolné bratry předvídáno ve verši 32 v osobě kustoda.

⁷¹ Kap. I: J 6,64; kap. II: Tób 1,3; 1 P 2,11; kap. III: sine; kap. IV: sine.

⁷² Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 60, »Závět' sv. Františka«, část I, verš 6.9.

⁷³ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Testamentum«, s. 572-573.

⁷⁴ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 60, »Závět' sv. Františka«, část III, verš 27.30.

⁷⁵ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Testamentum«, s. 576.

Napomenutí

Tento spisek je sbírkou Františkových krátkých výroků, kterými (obvykle na generálních kapitulách) napomínal a povzbuzoval své bratry. Téměř s jistotou lze předpokládat, že František svá napomenutí pronášel v umbrijském dialektu a někdo z posluchačů je přeložil do latiny a zapsal. Pravost Napomenutí je dostatečně dosvědčená. Celou sbírku znal již sv. Bonaventura. Text se vyznačuje tím, že František nestrpěl vyškrtnutí žádného písmene nebo slova, i když se jednalo o zjevný písařský omyl. Sbíрка je přímo protkána citacemi z Písma svatého.⁷⁶

*...tak i my, kdy vidíme tělesnýma očima chléb a víno, máme vidět a pevně věřit, že je to jeho živé a pravé nejsvětější tělo a krev. A tímto způsobem je Pán vždy se svými věrnými.*⁷⁷

*...sic et nos videntes panem et vinum oculis corporeis, videamus et credamus firmiter, eius sanctissimum corpus et sanguinem vivum esse et verum. Et tali modo semper est Dominus cum fidelibus suis, sicut ipse dicit: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem mundi.*⁷⁸

Pro Františka je Eucharistie na prvním místě svátostí Boží přítomnosti. Kněze ctí proto, že mají moc nad proměňovacími slovy. Eucharistii pak ctí, protože mu zpřítomňuje Krista, se kterým on konzultuje všechna rozhodnutí svého života. Františkova Řehole je na prvním místě NÁSLEDOVÁNÍM KRISTA, které člověka naplňuje duchovní radostí. Má neochvějnou důvěru v Krista, že nedopustí, aby instituce jím založená byla zneužita. **František** právě proto **může založit svůj život na upřímné důvěře a spolehnutí na Krista**, protože ho **vnímá jako bezprostředně přítomného po svém boku a vždy čekajícího na jeho živé srdce** ve svatostáncích kostelů celého světa, jako to krásně vyjádřil v Závěti svou modlitbou: "Klaníme se ti, Pane Ježíši Kriste, tady, i ve všech tvých kostelích na celém světě a chválíme tě..."

*A kdyby podřízený viděl, že něco je pro jeho duši lepší a užitečnější než to, co mu nařizuje představený, ať to své dobrovolně obětuje Bohu; a místo toho, ať se snaží splnit to, co chtěl představený. Nebot' to je poslušnost z lásky, protože vyhovuje Bohu i bližnímu... Jsou totiž mnozí řeholníci, kteří pod záminkou, že vidí věci lepší než to, co jejich představení nařizují, se ohlížejí zpět a vracejí se ke zvratkům vlastní vůle. Jsou to vrazi a svým špatným příkladem uvádějí v záhubu mnoho duší.*⁷⁹

*Et si quando subditus videat meliora et utiliora animae suae quam ea quae sibi praelatus praecipiat, sua voluntarie Deo sacrificet; quae autem sunt praelati, opere studeat adimplere. Nam haec est caritativa obedientia (cf I Petr 1,22) quia Deo et proximo satisfacit... Sunt enim multi religiosi, qui sub specie meliora videndi quam quae sui praelati praecipiant, retro aspiciunt et ad vomitum propriae voluntatis redeunt; hi homicidae sunt et propter mala sua exempla multas animas perdere faciunt.*⁸⁰

Toto napomenutí je sice pojmenováno »o dokonalé poslušnosti«, ale ve skutečnosti je na prvním místě **»o důvěře v představeného«**. Mnohdy dochází k velmi vážným rozkolům a pošlapání mezilidských vztahů kvůli snaze o perfekcionismus. Dva lidé nedokážou spolupracovat, protože každý z nich má svou vizi. Oba to myslí dobře, a žádné z nabízených řešení není vyložene špatné. Jenže pak se jedno řešení prosadí silou, ať už příkazem představeného nebo tvrdohlavostí podřízeného, a výsledkem jsou narušené lidské vztahy, oboustranné pomluvy a zánik bliženecké lásky. A přitom, kdyby do sporu vstoupil někdo třetí, dost možná by nabídl řešení, které je lepší než obě soupeřící strany. Proč ale musí být všechno nejlepším? Což i bratrská láska a soulad nejsou významnou hodnotou samy o sobě?

⁷⁶ Kap. I: J 14,6-9; 1 Tm 6,16; J 4,24; J 1,18; 6,64; Mk 14,22,24; J 6,55; 1 K 11,29; Ž 4,3; J 9,35; F 2,8; Mdr 18,15; Mt 28,20; kap. II: Gn 2,16,17; kap. III: Lk 14,33; 9,24; 1 P 1,22; J 15,13; Lk 9,62; Př 26,11; 2 P 2,22; kap. IV: Mt 20,28; J 12,6; kap. V: Gn 1,26; 1 K 13,2; 12,28; 2 K 12,5; Lk 14,27; kap. VI: sine; kap. VII: 2 K 3,6; kap. VIII: 1 K 12,3; Ř 3,12; Mt 20,15; kap. IX: Mt 5,44; kap. X: Mt 24,46; kap. XI: Ř 2,5; Mt 22,21; kap. XII: sine; kap. XIII: Mt 5,9; kap. XIV: Mt 5,3; 5,39; kap. XV: Mt 5,9; kap. XVI: Mt 5,8; kap. XVII: Mt 24,46; kap. XVIII: Mt 25,18; Lk 8,18; kap. XIX: Mt 24,46; kap. XX: Ž 51,10; kap. XXI: Př 29,20; Lk 2,19,51; Mt 6,2,16; kap. XXII: sine; kap. XXIII: Mt 24,45; kap. XXIV: sine; kap. XXV: sine; kap. XXVI: sine; kap. XXVII: Lk 11,21; kap. XXVIII: Mt 6,20; Lk 2,19,51.

⁷⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 68, »Napomenutí«, č. 1: O těle Páně, verš 21-22.

⁷⁸ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Admonitiones«, Cap. I: De Corpore Domini, s. 125.

⁷⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 69, »Napomenutí«, č. 3: O dokonalé poslušnosti, verš 5-6.

⁸⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Admonitiones«, Cap. III: De perfecta obedientia, s. 126.

Proto má František jistě pravdu, když má za to, že **někdo prostě musí mít poslední slovo a že úplně stačí, když dané řešení není vysloveně špatné a není proti svědomí a slíbené Řeholi**, jak to specifikuje ve verši 7. Stačí jen důvěřovat představenému, že jeho snahou není vyvyšovat se nad druhé a dělat chytrého, ale že mu přece také jde o uspokojivé a vyvážené řešení problému.

*Praví tvůrčové pokoje jsou ti, kteří při všem, co snášejí na tomto světě, z lásky k našemu Pánu Ježíši Kristu zachovávají pokoj duše i těla.*⁸¹

*Illi sunt vere pacifici, qui de omnibus, quae in hoc saeculo patiuntur, propter amorem Domini nostri Jesu Christi in animo et corpore pacem servant.*⁸²

Pro Františka neexistuje podnět, který by jej mohl připravit o jeho hluboký vnitřní pokoj. Dokonce i protivenství, úzkosti a soužení jsou pro něj důvodem k radosti s ohledem na odměnu ve věčném životě.⁸³ Hlavním důvodem radosti mu však je, že je natolik ponořen do Krista, že nic na světě jej nemůže připravit o jeho vnitřní pokoj. **Naprosto bezmezně mu důvěřuje, že ať se bude dít cokoli, on je mu nablízku a neopustí ho.** A proti této neochvějné jistotě jeho duše jsou všechny myslitelné fyzické ztráty světa jen malicherností.

Slova života a spásy

Tento list je v latině nazván První recenze Listu věřícím. Jeho adresáty jsou šlechtici i prostí, duchovní i laici, kteří toužili, způsobem jim přiměřeným, následovat františkánský ideál a zůstat přítom ve světě. Tento základ řehole Třetího řádu vznikl někdy před r. 1221. Citace Písma svatého jsou v něm poměrně časté.⁸⁴

*Pohled'te, slepci, kteří jste oklamáni svými nepřáteli: tělem, světem a d'áblem; protože pro tělo je příjemné hřešit, ale obtížné je sloužit Bohu; neboť všechny neřesti a hříchy vycházejí a pocházejí z lidského srdce.*⁸⁵

*Videte, caeci, decepti ab inimicis vestris: a carne, mundo et diabolo; quia corpori dulce est facere peccatum et amarum est facere servire Deo; qui omnia vitia et peccata de corde hominum exeunt et procedunt.*⁸⁶

Pro křesťana a zvláště řeholníka je klíčové dobře rozlišovat, v co skládá svou důvěru. Jeho nepřátelé na něj útočí v pořadí, v jakém jsou vyjmenováni. Nejprve vlastní tělo. Když ho začne zvládat, dopadne na něj posměch světa, z jehož řad vybočuje. A když už se psychicky vypořádá i s útoky světa, ozve se d'ábel. Ten se většinou nenamáhá útočit na člověka, kterého skolí od dobrých úmyslů již jeho tělo nebo ohledy na smýšlení světa. Avšak řeholník by dříve nebo později měl dospět do stavu, kdy tyto první dva nepřátele drží pod kontrolou. Musí tedy počítat s tím, že se ozve ten pravý nepřítel naší spásy, který na sebe zpravidla bere masku jednoho z těch dvou předchozích tam, kde má řeholník slabé místo. A **zde je pro vítězení naprosto klíčové, v koho a jak skládá řeholník svou důvěru.** Spoléhá sám na sebe a na své síly? Spoléhá na magický účinek svátostí? Spoléhá na ochranný účinek posvěcených předmětů? Nebo svou obranu založil na důvěrném vztahu se svým Pánem? Na pokorném naslouchání a uctivém mlčení a sdílení i těch nejniternejších hnutí myslí? Jak říká František v tomto listu: *Kdo nemají Božího Syna, nemají pravou moudrost Boha Otce a jsou se svou moudrostí brzy v koncích...* (II, 7-9) *A když d'ábel uchvátí jejich duši, všechny jejich schopnosti, nadání, moc a vědění i moudrost jim budou odňaty* (II, 15-16).

⁸¹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 73, »Napomenutí«, č. 15: O pokoji, verš 2.

⁸² Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Admonitiones«, Cap. XV: De pace, s. 132.

⁸³ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, s. 498, »Nepotvrzená řehole«, kap. XVII, verš 7-8.

⁸⁴ Kap. I: Mk 12,30; Mt 22,39; Iz 11,2; J 14,23; Mt 5,45; 12,50; 1 K 6,20; Mt 5,16; J 10,15; 17,11; 17,6.8.9.17.19.20.23; 17,11.24; Mt 20,21; kap. II: J 8,41; Ž 107,27; 119,21; Mk 7,21; 2 Pa 1,12; Lk 8,18; Mk 4,25; 1 J 4,16; J 6,64; Mt 12,36; Ř 14,10.

⁸⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »Slova života a spásy«, Kap. 2, verš 11-12, s. 79.

⁸⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad fideles (Recensio prior)« [EpFid I], s. 216.

Druhý list kustodům

Tento list se nezachoval v žádném originálním rukopise, ale jen v raném španělském překladu. Avšak ve prospěch jeho pravosti svědčí typické Františkovy obraty a zmínka o dřívějších Františkových listech, z nichž některé by falzifikátor patrně neznal. List byl napsán přibližně roku 1220 těsně po napsání prvního listu kustodům s podobným obsahem. Přímé citace Písma svatého se v listu nenacházejí.

Vězte, že v Božích očích jsou některé **věci velmi důležité a vznešené, ač jsou někdy mezi lidmi považovány za bezcenné a zanedbatelné**; a jsou jiné věci, které jsou lidem drahé a úctyhodné, ale před Bohem jsou považovány za bezcenné a zanedbatelné.⁸⁷

*Sabed que a los ojos de Dios hay algunas cosas extremadamente altas y sublimes, que a veces son estimadas entre los hombres como viles y abyectas, y otras, que ante Dios son tenidas como vilísimas y abyectas, son apreciadas y extraordinarias entre los hombres.*⁸⁸

*Scitote, quod in conspectu Dei sunt quaedam res nimis altae et sublimes, quae aliquando reputantur inter homines pro vilibus et abiectis; et aliae sunt carae et spectabiles inter homines, quae coram Deo tenentur pro vilissimis et abiectis.*⁸⁹

Oba listy kustodům, neboli v tehdejší smyslu kvardiánům a provinciálům, mluví poněkud tajemně, ale jejich obsah je jasně eucharistický. František lamentuje nad tím, že eucharistické způsoby jsou někdy uloženy velmi nedůstojně, na nečistých a vlhkých místech a navíc zůstávají nezabezpečeny, takže mohou být snadno zcizeny. V Prvním listu kustodům⁹⁰ dokonce hovoří o tom, že eucharistické způsoby a stav mešních textů a oltářních pláten či nádob pokládají za doslova bezvýznamné i někteří řeholníci (v. 2-3). František zřetelně jde proti duchu doby, když statečně hájí hodnoty, které v adoraci přijal jako platné od Krista. **Důvěruje Kristu, že způsob uchování Eucharistie a čistota a upravenost bohoslužebných prostor jsou důležité, ačkoli většina spiritualisticky laděných lidí jeho doby hmotnou stránkou věci spíše pohrdala** a obklopovala Eucharistii stejnou špínou a nedbalostí, v jaké žili oni sami. František se pokouší přesvědčit lidi k tomu, aby pravidelně veřejně chválili Boha, jak tomu je zvykem v islámském prostředí a bratry vyzývá, aby to lidem každý večer připomínali nějakým slyšitelným znamením. Za generalátu sv. Bonaventury se z toho pak z výslovného podnětu Listu vládčům lidu⁹¹ a příkazem Narbonských konstitucí rozvinul příkaz večerního zvonění na památku vtělení Páně, které pak vyústilo ve vznik modlitby Anděl Páně.⁹²

List bratru Lvovi

Tento osobní dopis, který František napsal svému sekretáři, se dochoval na originálním pergamenu. Rok jeho napsání není znám. Autenticita je však nesporná, i když není jmenován v žádném seznamu Františkových spisů, neboť odpovídá písmu z požehnání br. Lvovi. Citace z Písma svatého se v listu nenacházejí.

Jakýmkoli způsobem ti připadá, že je lepší líbit se Pánu Bohu a následovat jeho šlépěje a jeho chudobu, učíte [tak] s požehnáním Pána Boha a s mým pověřením.⁹³

*Frater Leo... in quocumque modi melius videtur tibi placere Domino Deo es segui vestigiam et paupertatem suam, faciat cum benedictione Domini Dei et mea obedientia.*⁹⁴

Na tomto kratičkém listu je přímo fascinující, jakou důvěru má František k bratru Lvovi, který byl jeho nejbližším spolupracovníkem a svědkem jeho postů v odloučenosti na Alverně. **Nespokojuje se tím, že by mu dovolil jednat, jak sám uzná za vhodné. Dokonce jej ubezpečuje, že se tak stane s jeho pověřením a s Božím požehnáním.** Je si tedy stoprocentně jistý, že bratr Lev ani náznakem neudělá nic takového,

⁸⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 86, »Druhý list kustodům«, verš 2-3.

⁸⁸ <http://www.franciscanos.org/esfa/menud2.html>, [16.3.2013], CARTA A LOS CUSTODIOS II, Directorio franciscano, s. 19.

⁸⁹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Custodes II«, s. 209.

⁹⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, s. 215-216.

⁹¹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, s. 328-329.

⁹² Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 84.

⁹³ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List bratru Lvovi«, s. 90.

⁹⁴ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad fratrem Leonem«, s. 268.

co by bylo proti vůli Boží. Jak útěchyplné by to bylo, kdyby si něco podobného mohl říci někdo z nás, nebo kdybychom takovou důvěru měli v naše chybující představené!

List sv. Antonínovi

Tento list byl napsán někdy na přelomu let 1223-1224 pro Antonína z Padovy, který se měl stát učitelem teologie pro františkány ve Francii. List se nedochoval v rukopisné tradici ale jen v pozdějších životopisech sv. Antonína. Citace z Písma svatého se v listu nenacházejí.

*Bratru Antonínovi... **souhlasím [s tím], abys přednášel bratřím posvátnou teologii, [ale] tak, abys při tomto úsilí nezhášel ducha modlitby a zbožnosti, jak je [to] obsaženo v Řeholi.***⁹⁵

*Fratri Antonio... **placet mihi quod sacram theologiam legas fratribus, dummodo inter huius studium orationis et devotionis spiritum non extinguas, sicut in regula continetur.***⁹⁶

Při neznalosti kontextu tento list zní velmi obyčejně. Jenže je třeba vzít do úvahy text Řehole, kap. 10, kde čteme: *A ti, kdo neumějí číst, ať se to nesnaží naučit. Ať však usilují o to, po čem mají nadevše toužit, aby [totiž] měli Ducha Páně a jeho svaté jednání, aby se k němu vždy modlili s čistým srdcem a měli pokoru, trpělivost v pronásledování i v nemoci.*

Je třeba vzít v úvahu i následující Františkův prorocký výrok: *Mnozí, pod záminkou, že chtějí vyučovat druhé, opustí své povolání, tj. čistou prostotu, svatou modlitbu a naši paní svatou Chudobu*⁹⁷. **Svatý František dlouho nedůvěřoval studijním proudům ve svém Řádu.** Báł se povýšenosti a kastovnictví, ke kterým by bratry mohlo vést vyšší vzdělání. Sám nebyl ve čtení a psaní příliš zblhlý a obával se, že náročný proces vzdělání oslabí u bratří odhodlanost k modlitbě a kontemplativního ducha. **Na příkladu sv. Antonína však poznal, že hluboká vzdělanost a pokora s vlitou moudrostí jsou navzájem slučitelné** a že v osobě bratra Antonína je dané dilema překonatelné.

List věřícím

Tento list je v latině nazván Druhá recenze Listu věřícím. Vznikl v letech 1225-1226 v době, kdy už František byl vážně nemocný. Jistě ho tedy napsal za pomoci sekretáře. Citace z Písma svatého jsou v tomto listu poměrně hojné.⁹⁸

*Všem věřícím křesťanům, klerikům i laikům, mužům i ženám, všem, kdo žijí na celém světě, bratr František, jejich služebník a podřízený, [nabízí] **poslušnost a úctu, pravý pokoj z nebe a upřímnou lásku v Pánu. Protože jsem služebníkem všech, jsem vázán všem sloužit a poskytovat vonná slova svého Pána.***⁹⁹

*Universis christianis religiosis, clericis et laicis, masculis et feminis, omnibus qui habitant in universo mundo, frater Franciscus, **eorum servus eb subditus, obsequium cum reverentia, pacem veram de caelo et sinceram in Domino caritatem. Cum sim servus omnium, omnibus servire teneor at administrare odorifera verba Domini mei.***¹⁰⁰

František, poté, co odstoupil z úřadu generálního ministra, míval ve zvyku vyžádat si vždy jednoho bratra jako kvardiána. A **když byl na cestách, sliboval poslušnost vždy tomu bratru, který ho doprovázel.** Jednou řekl druhům: *jsem připraven poslouchat stejně pečlivě i toho, kdo byl před hodinou přijat do noviciátu, pokud by mi byl dán za kvardiána, jako i toho, kdo je nejstarší a nejrozáznější ze všech. Podřízený totiž nesmí vidět ve svém představeném člověka, ale toho, kvůli kterému přijal závazek poslušnosti.*¹⁰¹

A právě tento prvek mi z hlediska důvěry připadá na sv. Františku nejvíce fascinující. Jeho důvěra v neomylné působení Krista, skrze právě přijatého novice bezpochyby souvisela s jeho naprostou

⁹⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List sv. Antonínovi«, s. 95.

⁹⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad s. Antonium«, s. 183.

⁹⁷ Srov. FF 1623, »Perugijská legenda«, s. 818, č. 70.

⁹⁸ J 6,64; 2 K 8,9; Mt 26,26.27; Lk 22,44; Mt 26,42; 26,39; J 1,3; 1 P 2,21; Mt 11,30; Ž 34,9; J 3,19; Ž 119,21; Mt 22,37.39; J 4,23.24; Ž 32,4; Mt 6,9; Lk 18,1; J 6,55.57; J 3,5; 1 K 11,29; Lk 3,8; Mt 22,39; Jk 2,13; Tób 4,11; 12,9; Sir 3,32; Lk 11,42; Mt 15,18-19 / Mk 7,23; Mt 5,44 / Lk 6,27; Mt 16,24; Lk 22,26; Ž 22,7; 1 P 2,13; Iz 11,2; J 14,23; Mt 5,45; 12,50; Mt 12,50; 1 K 6,20; Mt 5,16; J 10,15; 17,11; 17,6.8.9.17.19; 17,11.24; Mt 20,21; Zj 5,13; J 8,41; Ž 107,21; Mk 7,21.23; Jr 17,5; Lk 8,18; Mk 4,25; 1 J 4,16; Mt 24,13.

⁹⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List věřícím«, Úvod, verš. 1-2, s. 96.

¹⁰⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Fideles II«, s. 246-247.

¹⁰¹ Srov. FF 1106, »Větší legenda«, Kap. 6, č. 4, s. 564; FF 1663, »Perugijská legenda«, č. 106, s. 853.

vydaností do vůle Boží. Jestliže byl schopen vést dialog s Bohem skrze znamení v neživé přírodě, čím spíše toho musel být jistě schopen při komunikaci s lidmi. Ten, do jehož rukou se zcela vydal, by bezpochyby nedopustil, aby se dostal do rukou nějakého šílence. Vzhledem k této skutečnosti i ten nezkušený hypotetický novic-představený byl tedy dobrým rádcem. Zdánlivě toto místo hovoří o poslušnosti, ale ve skutečnosti spíše o důvěře v Boha a spolehnutí na jeho vedení a prozřetelnost.

*[Bůh Otec] chce, abychom skrze něho byli všichni spaseni a abychom ho přijímali čistým srdcem a čistým tělem. Ale je málo těch, kteří ho chtějí přijímat a skrze něho být zachráněni, ačkoli jeho jho netlačí a jeho břemeno netíží.*¹⁰²

*Vult ut omnes salvemur per eum et recipiamus ipsum puro corde et casto corpore nostro. Sed pauci sunt, qui velint eum recipere et salvi esse per eum, licet eius iugum suave sit et onus ipsius leve.*¹⁰³

František důvěruje, že není jiné cesty ke spáse, než prostřednictvím úcty ke vtělenému Božímu Synu a zvláště pak úcty k jeho přítomnosti v Eucharistii. Dnes se to může zdát samozřejmé, ale v jeho době byl bludaři považován za staromilce, jehož naděje je pošetilá a očekávání tělesné spásy pomýlené. František důvěruje, že vtělené Slovo nejen, že není nečisté, ale je zdrojem očisty pro člověka.

*Také máme často navštěvovat kostely a ctít duchovní a vážit si jich, ani ne tak kvůli nim samým, jestliže jsou hříšníky, ale pro jejich službu a vysluhování nejsvětějšího těla a krve Krista, které proměňují na oltáři a přijímají a ostatním podávají... Jen oni mají takto sloužit a nikdo jiný.*¹⁰⁴

*Debemus etiam ecclesias visitare frequenter et venerari clericos et revereri, non tantum propter eos, si sint peccatores, sed propter officium et administrationem sanctissimi corporis et sanguinis Christi, quod sacrificant in altari et recipiunt et aliis ministrant... Et ipsi soli ministrare debent et non alii.*¹⁰⁵

František v tomto listu s podivuhodnou pevností formuluje důvody nesmiřitelného boje proti bludu valdenských, kteří tvrdili, že kněží, kteří žijí v hříchu, udílejí svátosti neplatně, zatímco oni, ačkoli laici, se považovali za pověřené hlásáním evangelia a vysluhováním Eucharistie.¹⁰⁶

Jeho důvěra v kněze a jejich úřad je naprosto neochvějná navzdory jistě nesčetným útokům bludařů, jichž byl bezpochyby svědkem a o kterých slyšel od svých bratří. Jeho víru nemohlo nic zviklat, protože byl zakotven v úctě k živému Kristu v Eucharistii. Jak již jsme viděli výše, zmínil tento svůj postoj i v Nepotvrzené řeholi a rovněž mezi nejdůležitějšími napomenutími, která umístil do své Závěti.

Žádný člověk at' není pod poslušností zavázán poslouchat někoho ve věci, kde se páchá přestupek nebo hřích.¹⁰⁷

Nullus homo teneatur ex obedientia obedire alicui in eo, ubi committitur delictum vel peccatum.¹⁰⁸

To nařízení dobře koresponduje s výše citovaným Napomenutím č. 3 a s Františkovou ochotou být poslušen i právě přijatému novici. Je zde dobře vidět, že František nebyl zaslepený fanatik ani bezduchá mrtvola řeholníka, který by bezmyšlenkovitě přenechával všechna rozhodnutí o svém jednání na představeném. **Rád se nechal nasměrovat a rád obohacoval svou duši o zásluhy jednání podle svaté poslušnosti.** Když by jej ale laxnost a vlačnost představeného vedla k hříšnému jednání, neznal kompromis. Zde je však třeba upřesnit, že on jistě nepoužíval argument svědomí jako berličku pro zdůvodnění svévolných rozhodnutí. Jeho svědomí bylo dobře formované častou četbou Písma svatého a denním nasloucháním svému Pánu, před kterým by si lhaní sám sobě nezodpověděl a pod maskou přetvářky by nemohl dýchat.

¹⁰² Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List věřícím«, Kap. 1, verš. 14-15, s. 97.

¹⁰³ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Fideles II«, s. 248.

¹⁰⁴ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List věřícím«, Kap. 4, verš. 33.35, s. 99.

¹⁰⁵ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Fideles II«, s. 249.

¹⁰⁶ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 98, pozn. b.

¹⁰⁷ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List věřícím«, Kap. 5, verš. 41, s. 99.

¹⁰⁸ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Fideles II«, s. 250.

Vskutku prokletý je takový člověk, který svěruje a vydává svou duši i tělo a vše, co má do rukou [příbuzných a přátel]. O tom říká Pán skrze proroka: Prokletý člověk, který důvěruje v člověka.¹⁰⁹

Vere maledictus est homo iste, qui confidit et exponit animam suam et corpus et omnia sua in manibus [propinquorum et amicorum]... Maledictus homo qui confidit in homine (Jer 17,5).¹¹⁰

Tento verš je pozoruhodně ostrý a překvapí tím více, že jako pobídka není primárně určen řeholníkům, ale prostým lidem ve světě. Mluví se tu o umírajícím, který se zdráhá nahradit křivdy způsobené během života kvůli ohledům na své ziskuchtivé dědice. Co z toho asi člověk bude mít, že při smrti byl zadobře s příbuznými a přáteli, když jeho svědomí neobstojí na soudu před Bohem? **Přesto, že František dovede důvěřovat i hlasu nepřiliš horlivých řeholníků-představených, přece tam, kde jde o věčný život, nezná kompromisu.**

Píseň k povzbuzení svaté Kláry a jejích sester

Tato píseň byla sepsána k útěše klarisek těsně před Františkovou smrtí v roce 1226. Zachovala se v originálním umbrijském dialektu. I když je to kratičký a navíc melodický útvar, přesto obsahuje tři citace z Písma svatého.¹¹¹

*Slyšte, chudičké, Pánem povoláné,... **nehleďte na život venku, neboť ten z Ducha je lepší.***¹¹²

*Audite, poverelle, dal Signór[e] vocáte,... **non guardate a la víta de-fóre, ka quella dello spírito è miglióre.***¹¹³

Toto krátké hudební dílko podává velmi cenné svědectví o hodnotovém žebříčku umírajícího sv. Františka. František proti sobě nestaví život uvnitř kláštera a život mimo jeho zdi, ale život z Ducha svatého a život z ducha světa.¹¹⁴ Myšlenkově tak František navazuje na poselství vyslovené v předchozím textu o umírajícím nepoctivci. Zásadní otázka zní: **V co nebo v koho skládáme svou důvěru? Na čem zakládáme své životní jistoty?**

Parafráze na Otčenáš

U této modlitby nelze stanovit dobu vzniku. Její autentičnost je však prakticky jistá. Zhruba každý druhý odstaveček výkladu na Otčenáš je nesen jednou citací z Písma.¹¹⁵ Jak vidno, sv. Františkovi nebyla cizí kanonická metoda výkladu.

*Buď vůle tvá... **abychom tě milovali z celého srdce tak, že na tebe budeme vždy myslet; z celé duše tak, že budeme po tobě vždy toužit; z celé mysli tak, že všechny své úmysly budeme směřovat k tobě,** že ve všem budeme hledat tvůj půvab; a ze všech svých sil tak, že dáme všechny své síly a schopnosti duše i těla do služby tvé lásky a na nic jiného je nebudeme vynakládat; a své bližní bychom milovali jako sami sebe tak, že všechny ze [všech] sil potáhneme ke tvé lásce, že z dobra druhých se budeme radovat tak jako ze svého a že ve věcech zlých s nimi budeme mít soucit a že nikomu nedáme příležitost k pohoršení.*¹¹⁶

*Fiat voluntas tua... **ut amemus te ex toto corde te semper cogitando, ex tota anima te semper desiderando, ex tota mente omnes intentiones nostras ad te dirigendo,** honorem tuum in omnibus quaerendo et ex omnibus viribus nostris omnes vires nostras et sensus animae et corporis in obsequium tui amoris et non in alio expendendo; et proximos nostros amemus sicut et nosmetipsos omnes ad amorem tuum pro viribus trahendo, de bonis aliorum sicut de nostris gaudendo et in malis compatiendo et nemini ullam offensionem dando.*¹¹⁷

¹⁰⁹ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List věřícím«, Kap. 8, verš. 75-76, s. 101.

¹¹⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad Fideles II«, s. 252.

¹¹¹ 2 J 3; 3 J 4; F 2,8.

¹¹² Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »Píseň k povzbuzení sv. Kláry a jejích sester«, verš 1.3, s. 109; toto dílko v kritickém vydání K. Essera není obsaženo.

¹¹³ Srov. E. MENESTO-S. BRUFANI, *Fontes Franciscani*, s. 245.

¹¹⁴ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, s. 109, pozn. a.

¹¹⁵ Ef 3,18; Lk 10,27; 2 K 6,3; 1 Te 5,15;

¹¹⁶ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »Parafráze na Otčenáš«, verš 5, s. 116.

¹¹⁷ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Expositio in Pater noster«, s. 349.

Výběr Františkových textů zakončím tímto úryvkem, který bychom mohli označit jako jeho životní krédo: **Všechny své úmysly směřovat k Bohu, dát všechny své síly do jeho služby, radovat se s bližními z jimi dosažených dober a soucítit s nimi v jejich pohromách**. František bezpochyby neměl důvod, proč by se chtěl zalíbit lidem. Jemu stačilo, že v něm nacházel zalíbení Bůh. Mohl tedy být vůči lidem nezištný a svou vnitřní radostí je spontánně strhávat k tomu, aby milovali Boha. Františkova důvěra v Boha a člověka je základem jeho mimořádně oslovující svatosti a důvodem, proč se jím cítí osloveni nespočetní následovníci a obdivovatelé bez ohledu na náboženskou a rasovou příslušnost.

Na tomto místě chci přidat několik méně výrazných Františkových textů, které v mé publikaci z roku 2010 zůstaly opomenuty, avšak rovněž obsahují svědectví o Františkově důvěře v Boha.

Poslední vůle pro sv. Kláru a její sestry

Tato Františkova poslední vůle vznikla nedlouho před jeho smrtí, tedy koncem září, nebo začátkem října 1226. Zachovala se díky tomu, že ji sv. Klára vložila do 6. kapitoly své řehole, verš 7.¹¹⁸ Citace z Písma svatého zde obsaženy nejsou.

*Já, maličký bratr František, **chci následovat život a chudobu** našeho nejvyššího Pána Ježíše Krista a jeho přestaté Matky a **vytrvat v ní až do konce**.*¹¹⁹

*Ego frater Franciscus parvulus **volo sequi vitam et paupertatem altissimi Domini nostri Jesu Christi et eius sanctissimae Matris et perseverare in ea usque ad finem**.*¹²⁰

Na tomto textu je pozoruhodné, že ho píše těžce **nemocný člověk, který už stojí na hraně smrti, a přesto pro sebe nežádá pražádné úlevy**. Naopak, znovu se utvrzuje ve svém odhodlání k takřka nadlidsky náročnému odříkavému způsobu života. Píše to člověk, který leží na udusané zemi, je slepý a takřka nepřetržitě obtěžován rozličným hmyzem a hlodavci. Je to jasný projev jeho důvěry, že **Bůh ho neopustí a dá mu vytrvat** ve strohosti života až do konce, navzdory oslabení nemocného těla, majícího zvláštní potřeby.

List vládcům lidu

Tento list se nedochoval v rukopisném originále, avšak je dosvědčen např. Františkovým Druhým listem kustodům, který ho výslovně jmenuje a je také zmiňován v historickém díle *De origine seraphicae religionis*¹²¹ generálního ministra řádu Františka Gonzagy, který byl ve funkci v letech 1579-1587. Latinský text listu poprvé publikoval Luke Wadding¹²² a po něm kriticky i Leonhard Lemmens.¹²³ Datum sepsání listu je odhadováno na rok 1220. Kromě různých reálií Blízkého východu František v listu odkazuje na několik biblických textů.¹²⁴

*Proto vás s úctou prosím, ... **abyste pro péči a starosti tohoto světa, ... nezapomínali na Pána**.*¹²⁵

*Rogo ergo vos cum reverentia, ... **ne propter curas et sollicitudines huius saeculi, ... Dominum oblivioni tradatis**.*¹²⁶

Z textu je zřejmé, jaká je stupnice hodnotového žebříčku sv. Františka. **Na prvním místě mezi jeho starostmi stojí starost, aby nezapomněl myslet na svého Boha a aby s ním nezapomněl počítat v běžných rozhodnutích všedního života**. To jistě stojí za povšimnutí v situaci, kdy se v Řádu objevovala pnutí mezi umírněnými bratry komunity a radikály z řad spirituálů, v době, kdy se Řád šířil za Alpy a v jeho odlehlých částech bratřím chyběla náležitá formace a kontakt se Zakladatelem, takže hrozilo, že Řád sklouzne do běžného monasticismu. František však všechny tyto starosti klade až na druhé místo.

¹¹⁸ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »Poslední vůle pro svatou Kláru a její sestry«, s. 58.

¹¹⁹ *Ibidem*.

¹²⁰ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Ultima voluntas S. Claraei scripta«, s. 586.

¹²¹ F. GONZAGA: *De origine seraphicae religionis franciscanae eiusque progressibus*, Roma 1587, sv. III, s. 699–700.

¹²² L. WADDING, *B.P. Francisci Assisiatis Opuscula. Nunc primum collecta tribus tomis distincta, notis et commentariis asceticis illustrata*, Antwerpen, 1623, s. 56.

¹²³ L. LEMMENS, *Opuscula sancti patris Francisci Assisiensis* (Bibliotheca Franciscana Ascetica Medii Aevi I), Quaracchi 1904, s. 192. Gn 47,29; Ž 119,21; Ez 33,13; Lk 8,18; Mdr 6,7; Mt 12,36.

¹²⁵ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List vládcům lidu«, s. 88.

¹²⁶ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad populorum rectores«, s. 329.

Netrápí se ani tím, co nastane po jeho smrti. Ví totiž, že pokud bude důvěřovat v Boha, který tento Řád povolal k životu, on se jistě již postará, aby jeho dílo nezaniklo.

List ministroví

Tento list určený blíže nevymezenému adresátovi (snad br. Eliáši z Cortony) je zachován v 13 rukopisných opisech původního textu, z nich nejstarší sahá do počátku 14. století. Sám list byl napsán někdy před schválení Potvrzené řehole v roce 1223. Citace Písma svatého zde nacházíme pouze tři.¹²⁷

*To, co ti brání milovat Pána Boha,... at' už bratři, nebo ostatní, i kdyby tě napadali, to všechno máš považovat za milost... A miluj ty, kdo ti tak činí... A nechtěj, aby (kvůli tobě) byli lepšími křesťany. A to at' je ti víc než poustevna.*¹²⁸

*Ea quae te impediunt amare Dominum Deum, et quicumque tibi impedimentum fecerit sive fratres alii, etiam si te verberarent, omnia debes habere pro gratia... Et dilige eos qui ista faciunt tibi... Et non velis quod (pro te) sint meliores christiani. Et istud sit tibi plus quam eremitorium.*¹²⁹

Nutno říci, že at' už je adresátem listu kterýkoli provinciál, a snad záměrně, z důvodu obecné povahy listu nikdo není jmenován, jsou na něj kladeny nebývalé nároky. Především se od něj žádá, aby se nesnažil přetvářet bratrské společenství ke svému obrazu a podle svých, byť i nejlepších představ. Taková role není úkolem provinciála. Představený má být vděčný za to, když mu chování bratří neumožňuje usnout na vavřínech a žít si svůj spokojený sobecký život. Neustálá interakce s bratřími a stmelování pestře rozmanité směsice povah a mír horlivosti musí být jeho denním chlebem. A krom toho nesmí zapomínat, že **nesmí táhnout bratry za sebou jako za majákem**, protože jejich **světlem na cestě, na které se mají plně spolehnout, musí být sám Kristus**. Kdyby se tedy stávali lepšími kvůli provinciálovi a ne kvůli Kristu, musel by to provinciál považovat za své fatální selhání. Jestliže však bude schopen sám žít dobrým životem navzdory třeba i podrazům ze strany bratří, v pevné důvěře v platnost evangelních slov o nutnosti hledat nejprve Boží království a jeho spravedlnost (srov. Mt 6,33), pak mu jistě to ostatní bude přidáno, a Řád se bude ubírat správným směrem.

Traktát o pravé a dokonalé radosti

Jednotlivé části tohoto traktátu jsou sice obsaženy v rozličných františkánských textech, takže by se mohlo zdát, že se jedná o kompilaci, avšak při pečlivém prozkoumání autentičnosti prvků tohoto vyprávění se jeví jako pravděpodobné, že tvrzení Františkova druha Leonarda o Františkově autorství lze považovat za věrohodné. Z toho důvodu je možné stanovit dobu sepsání někdy po roce 1220, kdy se František vrátil ze Svaté země.

*...nevstoupíš... jdi hlupáku a prost'áčku, nehodíš se k nám... tebe nepotřebujeme... jestli i potom budu trpělivý a nerozzuřím se, pak v tom je pravá radost.*¹³⁰

*...non intrabis... Vade, tu es unus simplex et idiota; admodo non venis nobis... non indigemus te... si patientiam habuero et non fuero motus,... in hoc est vera laetitia.*¹³¹

Při letmém přečtení se tento traktát může jevit jako čistě teoretická filozofická úvaha. Jenže už při druhém pohledu zjistíme, že se jedná o vynikající stručné shrnutí františkánské myšlenky. V prvé řadě tu totiž jde o pravou chudobu. František měl jistě mnoho důvodů k tomu, aby tento příběh vztáhnul na sebe. Napsal ho ve chvíli, kdy si po návratu cest uvědomil, že **bratři mu v duchu říkají: »nepotřebujeme tě... nehodíš se k nám... ty jsi přece hlupák a prost'áček«**, kterému se mnozí smejí, zatímco my jsme všemi vážení řeholníci, vynikající vzdělaností a možná i původem. Nechoď mezi nás. Zůstaň venku a nevstupuj znovu. Nepotřebujeme tě! Chceme jít svou cestou.

Tento příběh však funguje i zcela obráceně. Může se stát, že Řád, který si zakládá na své jednoduchosti a nevzdělanosti nebude schopen akceptovat své členy, kteří přerostou běžný průměr.

¹²⁷ Nu 6,24a; Mt 9,12; J 8,11.

¹²⁸ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »List ministroví«, s. 91-92.

¹²⁹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »Epistola ad quendam ministrum«, s. 279.

¹³⁰ Srov. B. ŠTIVAR, *Františkánské prameny*, 1. díl, »O pravé a dokonalé radosti«, s. 150.

¹³¹ Srov. K. ESSER, *Gli scritti*, »De vera et perfecta laetitia«, s. 602.

Tak dlouho se je bude snažit »znormlizovat« a izolovat od reálného vlivu na chod bratrstva, až je donutí odejít. Vraťme se ale ke sv. Františkovi a jeho důvěře v Boha.

Zde v tomto příběhu, silněji, než kdekoli jinde, je patrné, jaké jsou Františkovy bojové zbraně. Jeho silnou zbraní je trpělivost a důvěra v Boha. **»Nerozzuří se«, nezačne v běsu stínat hlavy. Složí svou při na Hospodina, a ví, že nebude zahánben** (Ž 25,3, srov. též Ž 25,2.20; 31,2; 71,1).

Závěrem

Soli Deo sit Gloria! Jedině Bohu patří sláva! František si říkával: *Bůh je nevýslovně veliký a já jsem jen nevýslovně nevýznamný hříšný člověk. Avšak Bůh mne přesto má rád a počítá se mnou. A to je pravda, pro kterou stojí za to žít. Jistě o něm platila slova žalmu 125 (124):*

Kdo doufají v Hospodina, jsou jako hora Sijón, která nekolísá, trvá na věky... Dobrým, Hospodine, popřej dobro, i těm, kdo jsou upřímní v srdci... Pokoj buď s Izraelem.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion: non commovebitur, in aeternum manet... Benefac. Domine, bonis et rectis corde... Pax super Israel.

Bůh si ve své lásce neklade podmínky a nehraje si na schovávanou před věřícím člověkem, který ho upřímně hledá. Jistě tedy i v dnešní době stojí za to hledat u sv. Františka z Assisi inspiraci pro svůj život víry a zvláště pak pro **řešení každodenních situací, kdy je naše důvěra v Boha nebo v člověka uváděna ve zkoušku**. Františkův středověk nebyl v tomto ohledu o mnoho lepší než naše doba a také obecně lidské psychologické situace, o kterých vypráví Františkovy spisy, se od té doby příliš nezměnily. Proto si tedy dělám naději, že tyto drobné úvahy pomohou českému čtenáři v utváření pevnějších mezilidských vztahů a důvěrnějšího vztahu k Bohu.

K tomu také váženému čtenáři ze srdce žehnám + na přímluvu svatého Františka a blažené Panny Marie, kterou on tolik miloval.

ZKOUŠKA pro IFS

Napište prosím krátkou esej, v níž se dotknete těchto témat:

Jaké jsou základní charakteristiky Františkovy důvěry v Boha a v bratra?

Čím se jeho postoje odlišovaly od tehdy převládajícího chování lidí jeho doby?

Lze v těchto zaznamenaných příkladech najít něco inspirativního pro dnešní dobu?

Existují modely chování, s nimiž by se František jistě neztotožnil?

Jak by asi pod zorným úhlem důvěry reagoval na dění dnešní doby?

Vypracované eseje prosím pošlete na tuto adresu: pacifik@kapucini.cz

FORMÁLNÍ POŽADAVKY

Délka eseje ať nepřesáhne tři strany. Více nehodlám číst.

Své jméno prosím uveďte do pravého horního rohu na první stranu.

Použijte řádkování 1,5, velikost písma 12 nebo 14.

Práci zašlete nejpozději 14 dní před zkouškou.

Pokud by někdo psal na stroji, může práci zaslat běžnou poštou na adresu:

Pacifik Matějka

Klášteř kapucínů

Na Poříčí 2111/1a

110 00 PRAHA 1